

ANKASAM

bülten

2 Nisan 2023
SAYI: 2023/13

Çin Devlet Başkanı'nın Moskova Ziyareti: Çok Kutuplu Bir Yeni Dünya Düzeni

34

Finlandiya ile
Rusya Arasında
Sınır Gerilimi

36

Kışida'nın Yeni Delhi
Ziyareti ve Hint-Pasifik'in
Geleceği

İÇİNDEKİLER

ANKASAM ANALİZ

- 03** Küba'nın Rusya'ya Uygulanan Yaptırımlara Yaklaşımı
Dr. Emrah KAYA
- 06** İngiltere'nin Düzensiz Göçe Karşı Mücadelesi
Cemal Ege ÖZKAN
- 08** Priştine Yönetimi Sırp Belediyeler Birliği Önerisini Kabul Edecek mi?
Dr. Doğan BAŞARAN
- 11** Yoon-Kişida Görüşmesi Bağlamında Japonya-Güney Kore Yakınlaşması
Elcan TOKMAK
- 14** ABD, Çin ve Tayvan Üçgeninde Gelişen Güvenlik Denklemi
Zeki Talustan GÜLTEN
- 16** Pakistan-Orta Asya Hattında Güçlü İşbirliği Arayışları
Dr. Doğan BAŞARAN
- 19** Orta Asya'da Çok Vektörlü-Yönlü Dış Politika
Dr. Emrah KAYA
- 21** AUKUS Antlaşması ve Asya-Pasifik'in Güvenliği
Dr. Cenk TAMER
- 24** NATO'nun Sınır Karakolu: Romanya
Veli Can AKKAŞ
- 26** Orta Asya Devletlerinin Dış Politikasında Pakistan ve Hindistan
Dr. Emrah KAYA
- 29** Lukaşenko'nun Çin Ziyareti ve Minsk-Pekin Hattında Derinleşen İlişkiler
Cemal Ege ÖZKAN
- 32** AUKUS Paketi Bağlamında Hint-Pasifik'te İttifak Arayışları
Mahmut Melih BOSTANCI
- 34** Finlandiya ile Rusya Arasında Sınır Gerilimi
Cihan ÇALIK
- 36** Kişida'nın Yeni Delhi Ziyareti ve Hint-Pasifik'in Geleceği
Dr. Cenk TAMER
- 38** Çin Devlet Başkanı'nın Moskova Ziyareti: Çok Kutuplu Bir Yeni Dünya Düzeni Arayışı
Dr. Doğan BAŞARAN

BASINDA ANKASAM

- 41** Medya

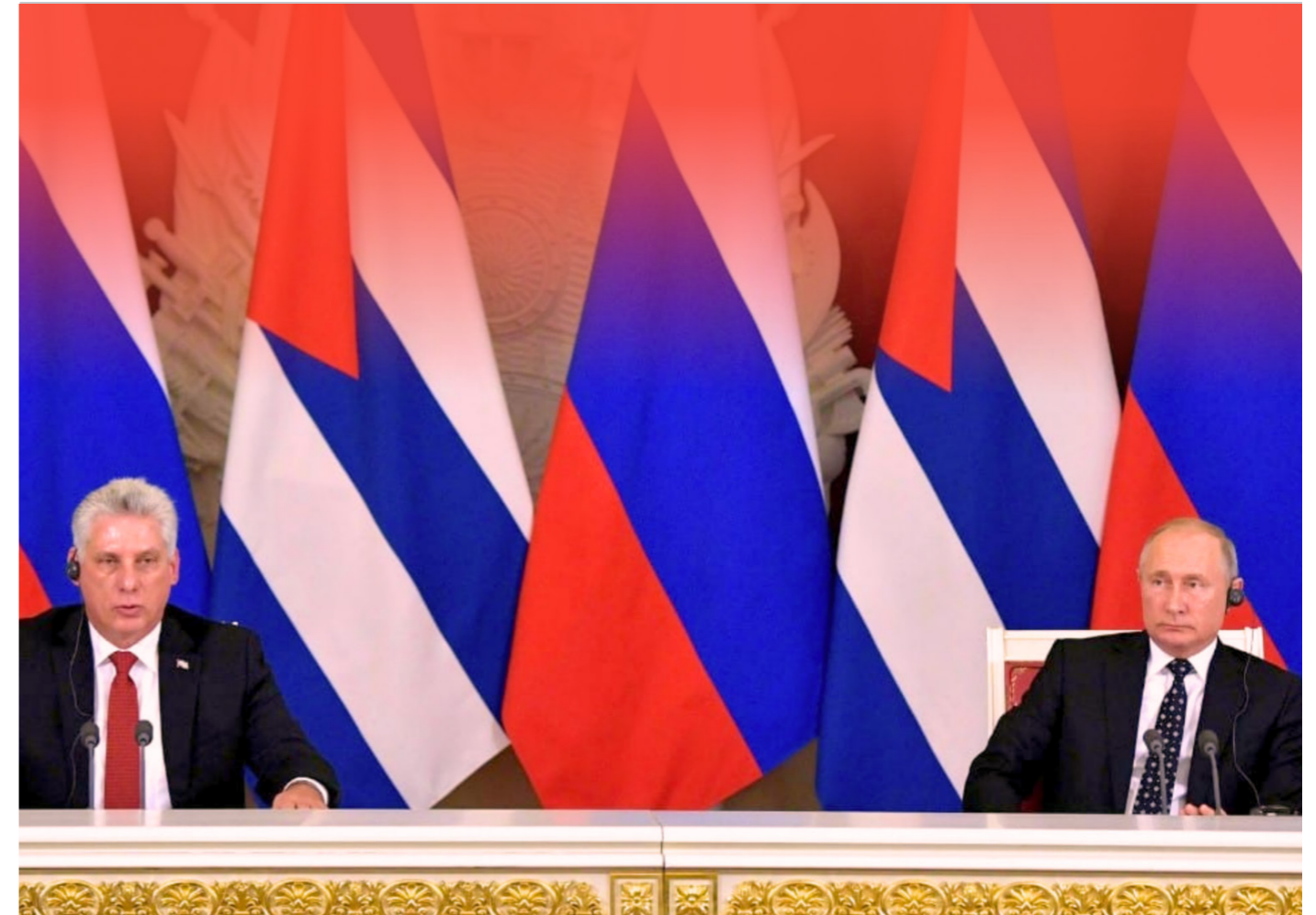
DERGİLER

- 42** Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi Bölgesel Araştırmalar Dergisi

Çankaya Mahallesi, Cemal Nadir Sokak, No: 9, 06880,
Çankaya - Ankara/Türkiye
Tel: +90 312 474 00 46 | Faks: +90 312 474 00 45 E-posta:
info@ankasam.org

Tasarım-Dizgi: Esra Karadağ

Bu yayının tüm hakları Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi'ne (ANKASAM) aittir. 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca kaynak gösterilerek yapılacak makul alıntılar dışında ANKASAM'ın izni olmaksızın yayının tümünün veya bir kısmının elektronik veya mekanik (fotokopi, kayıt ve bilgi depolama, vd.) yollarla basımı, yayını, çoğaltılması veya dağıtımını yapılamaz. Bu çalışmada yer alan görüş ve değerlendirmeler yazarına ait olup, kurumsal olarak ANKASAM'ın resmi görüşünü yansıtmaz.

ANKASAM ANALİZ

Küba'nın Rusya'ya Uygulanan Yaptırımlara Yaklaşımı

Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) arka bahçesi olarak lanse etmeye çalıştığı Latin Amerika, tarihsel süreç içerisinde birçok protesto, devrim ve darbeye karşı karşıya kalmıştır. ABD, nüfuzundan uzaklaşan devletleri darbeler ve askeri müdahalelerle kontrol altında tutarken; kontrol edemediği devletlere karşı ise sert yaptırım-

lar uygulamış ve uygulamaktadır. Bu anlamda Washington yönetiminin amacı, yaptırımlar nedeniyle zayıflayan yönetimleri toplumsal protestolarla devirmektir. Latin Amerika'da ABD'nin yaptırımlarına en sert biçimde ve en uzun şekilde maruz kalan ülke ise Küba'dır.

Dr. Emrah KAYA
ANKASAM
Orta Asya Uzmanı

Son dönemde dünyada yaşanan gelişmeler ve savaşlar çerçevesinde ABD yaptırımları yeniden tartışılmaktadır. Özellikle de Rusya-Ukrayna Savaşı'yla birlikte başta ABD olmak üzere Batı Dünyası, Moskova yönetimini hedef alan sert yaptırımlar uygulamaktadır. Rusya'nın Ukrayna'ya karşı açtığı savaş, dünyanın büyük kısmı tarafından destek görmezken; uygulanan yaptırımların Rusya'nın yanı sıra küresel ekonomiyi, siyaseti ve güvenliği de doğrudan etkilediği görülmektedir. Küba da ABD'nin uyguladığı yaptırımlardan dolayı da olsa olumsuz etkilenen devletlerdendir.

Küba, Fidel Castro ve Che Guevara'nın önceliğinde 1959 yılında gerçekleştirdiği devrimden bu yana sol ideolojiyle yönetilmektedir. Bu nedenle de çeşitli dönemlerde ABD'nin müdahalelerine maruz kalmıştır. Ancak Havana'daki yönetimi değiştirme noktasında başarısız olan Washington, sert yaptırımları devreye sokmuştur. Günümüzde sol devrimin "yıkılmaz kalesi" olarak görülen Küba, Soğuk Savaş döneminde Sovyetler Birliği'nin desteği sayesinde yaptırımlara rağmen ayakta kalmayı başarmıştır.

Soğuk Savaş'ın sonuna yaklaştıkça Sovyetler Birliği'nden Küba'ya yönelik yardımlar da azalmaya başlamıştır. Soğuk Savaş'ın bitmesi sürecinde Sovyetler Birliği'nin dağılması, Küba için iki temel mesaj içermekteydi. Öncelikle devam eden ABD yaptırımları karşısında Küba'yı destekleyecek süper bir güç kalmayacaktı. Kuşkusuz bu durum, Küba'nın ekonomik olarak önemli bir baskı altına girmesine neden olmuş ve Havana yönetimi, sınırlı boyutta da olsa, liberalleşme adımları atmak zorunda kalmıştır. İkinci olarak da Sovyetler Birliği'nin dağılması, Küba'nın dünyada ve uluslararası siyasette yalnızlaşması ve izole hale gelmesi demektir.

2000'li yıllara gelindiğinde, Küba için dünya siyasetinde önemli gelişmeler yaşanmıştır. İlk olarak, tekrar güçlenmeye başlayan Rusya, Küba'yı desteklemeye başlamıştır. İkinci olarak da Latin Amerika'da yükselişe geçen Birinci Sol Dalga, Küba'nın bölgesel konjonktürde yeni partnerler edinmesini sağlamıştır.

Mevzubahis gelişmeler, dünyadaki dinamiklerin ABD'nin çıkarlarına aykırı bir şekilde geliştiğini gözler önüne sermiştir. Zira Rusya, Sovyetler Birliği'nden miras kalan etki alanındaki nüfuzunu tekrardan inşa etmek için çeşitli ülkelerle temas kurmuş ve bu bağlamda Küba'ya da yönelmiştir. 2013 yılına gelindiğinde Rusya, Küba'nın Soğuk Savaş döneminden kalan borcunun %90'ını; yani 32 milyar dolarını iptal etmiştir.[1]

Bunun karşısında ise ABD'nin de Küba'ya yönelik tutumunu yumuşattığı görülmektedir. Özellikle de ABD Eski Başkanı Barack Obama döneminde Küba'yla ilişkiler normalleşme sürecine girmiş ve Havana yönetimini hedef alan yaptırımlar hafifletilmiştir. Ancak Donald Trump, tam tersi bir politika izleyerek tekrardan ilişkileri gerginleşmiştir. Hatta ABD, Covid-19 salgını sürecinde de Küba'ya yönelik yaptırımları sürdürmüştür. ABD'nin yaptırımlarına rağmen Küba'ya yardım gönderen ülkelerden biri Rusya olmuştur.[2]

Bu kapsamda Küba yönetimi, uluslararası siyasette yaşanan gelişmelerde açık bir şekilde Rusya'yı destekleyen bir tutum benimsemektedir. Zira Rusya-Ukrayna Savaşı'nın arifesinde Küba Dışişleri Bakanlığı yaptığı bir açıklamada Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü'nün (NATO) sınırlarını Rusya'ya doğru genişletmesinin Rusya'nın güvenliği ve uluslararası barış için bir tehdit olduğunu açıklamıştır.[3]

Anlaşılabacağı üzere, Rusya-Ukrayna Savaşı'nın Küba'nın politikalarında herhangi bir değişime yol açtığını söylemek mümkün değildir. Havana yönetimi, Batı Dünyası'nın savaş gerekçesiyle Moskova'ya uyguladığı yaptırımları şiddetle kınamış ve yaptırımlara katılmayacaklarını açıklamıştır.[4]

Savaşın üzerinden bir yıl geçmesine rağmen Küba, söz konusu politikasını sürdürmektedir. Zira 15 Mart 2023 tarihinde yaptığı açıklamada Küba'nın Moskova Büyükelçisi, Washington yönetiminin baskılarına rağmen Havana'nın Batı merkezli yaptırımlara katılmayacağını vurgulamıştır.[5]

Söz konusu yaptırımlar, Rusya'yı başta ekonomi olmak üzere siyasi ve askeri bakımdan olumsuz etkilemiştir. Bu durum, aslında Küba'nın da olumsuz etkilenmesi anlamına gelmektedir. Zira Ukrayna'da yürüttüğü savaşı sürdürme noktasında kararlı gözükten Rusya'nın dünyanın diğer bölgelerine gönderdiği yardımları azalttığı söylenebilir. Özellikle de Rusya'nın Asya merkezli bir politikaya ağırlık vermesi, Küba'ya olumsuz yansımıştır. Havana ise tüm zorluklara rağmen Moskova'yı desteklemeyi sürdürmektedir.

Sonuç olarak Küba hem ABD karşıtlığı üzerinden şekillenen ideolojik bakış açısı nedeniyle hem de Rusya'ya uygulanan yaptırımlardan olumsuz etkilenmesi sebebiyle yaptırımları kınamaktadır. Ayrıca Havana yönetimi, uzun süredir yaptırımlara maruz kaldığı için Washington'un yaptırımları bir silah olarak kullandığının farkındadır ve uzun süredir bunu tecrübe etmektedir. Bu nedenle de Rusya'ya yönelik yaptırımlara karşı çıkarken kendisine uygulanan yaptırımların sona ermesini istediğinin mesajını da vermektedir. Ayrıca Küba'nın Rusya'ya karşı tarihsel olarak minnettarlığını göstermek istediği de söylenebilir. Dolayısıyla yaptırımlar, Rusya'nın Küba için önemini tekrar ortaya koymuş ve her şeye rağmen taraflar arasındaki güçlü ilişkilerin devam ettiğini göstermiştir.

[1] Mark Lammey, "Russia Ratifies \$35Bln Debt Write-Off for Cuba", The Moscow Times, <https://www.themoscowtimes.com/2014/07/09/russia-ratifies-35bln-debt-write-off-for-cuba-a37170>, (Erişim Tarihi: 17.03.2023).

[2] "Russia Sends COVID-19 Aid to Cuba-Defence Ministry", Reuters, <https://www.reuters.com/world/americas/russia-sends-covid-19-aid-cuba-defence-ministry-2021-07-24/>, (Erişim Tarihi: 17.03.2023).

[3] Laura Gamba Fadul, "Cuba Backs Vladimir Putin in Ukraine Crisis", Anadolu Agency, <https://www.aa.com.tr/en/world/cuba-backs-vladimir-putin-in-ukraine-crisis/2511636>, (Erişim Tarihi: 17.03.2023).

[4] "Cuban President Rejects Sanctions Against Russia", TeleSur, <https://www.telesurenglish.net/news/Cuban-President-Rejects-Sanctions-Against-Russia-20221122-0007.html>, (Erişim Tarihi: 17.03.2023).

[5] "Посол подтвердил неизменную позицию Кубы по отказу от санкций против РФ", https://aif.ru/politics/posol_podtverdil_neizmennuyu_poziciyu_kuby_po_otkazu_ot_sankcij_protiv_rf, (Erişim Tarihi: 17.03.2023).

ANKASAM ANALİZ

İngiltere'nin Düzensiz Göçe Karşı Mücadelesi

2022 yılı, İngiltere açısından siyasi istikrarsızlıkla ve çalkantılarla ön plana çıkan bir sene olmuştur. Londra yönetimi, ekonomik problemlerin yanı sıra çeşitli sorunlarla karşılaşmıştır. Bu problemlerden biri de ülkeye yönelik düzensiz göçte yaşanan artıştır. Gerek eski Başbakanlar Boris Johnson ve Liz Truss gerekse de halihazırda Başbakan olan Rishi Sunak, İngiltere'ye yönelen göç konusuna özel bir önem göstermişlerdir.

Öyle ki; 4 Ocak 2023 tarihinde Sunak, ülkenin en ciddi sorunlarını çözme konusunda söz vermiştir. Bu doğrultuda Sunak, beş vaat sıralamıştır. İngiltere Başbakanı'nın söz konusu vaatlerinden biri de Manş Kanalı vasıtasıyla ülkeye düzensiz göçmen taşıyan küçük teknelerin durdurulması

olmuştur.[1] Sunak yönetimi, özellikle de ülkeye yönelen göçü güvenlik çerçevesinde ele almaktadır. Bu sebeple İngiltere Başbakanı, düzensiz göçü asgari seviyeye indirmeyi amaçlamaktadır. İngiltere'ye giriş yapmaya çalışan küçük teknelerin durdurulmasına yönelik önlemin Sunak'ın beş vaadinden biri olması, İngiltere Başbakanı'nın bu soruna büyük önem verdiğini göstermektedir. Bununla birlikte İngiltere'de 2024 yılının sonlarına doğru seçimlerin gerçekleşeceği göz önünde bulundurulduğunda, bu konunun Sunak için mühim bir koz olacağı ileri sürülebilir.

Öte yandan 2022 senesinde İngiltere'ye çok sayıda göçmen, Manş Kanalı üzerinden giriş yapmaya çalışmıştır. Bu sebeple İngiltere ile Arnavutluk

Cemal Ege ÖZKAN
ANKASAM Avrasya Araştırma Asistanı

arasındaki münasebetler, son derece gerilmiştir. Çünkü İngiliz Hükümeti'ne göre; Arnavutlar, Manş Kanalı'nı geçip; İngiltere'ye göç etmek isteyen insanların yaklaşık %60'ını oluşturmaktadır. Bu nedenle de Sunak, 13 Aralık 2022 tarihinde Arnavut göçmenlerin 2023 senesinin sonuna kadar sınır dışı edilmesini öngören beş maddelik planını açıklamıştır.[2]

Bununla birlikte mevzubahis plan, İngiliz Hükümeti'nin düzensiz göç karşısında nasıl bir tutum takındığını göstermesi bakımından önemlidir. Bu kapsamda söz konusu plana göre; ilk olarak askeriye, sivil güçler ve istihbaratı içerecek biçimde yeni, birleşik bir küçük gemi komutası oluşturulacağı belirtilmiştir. İkincisi, düzensiz göçmenlerin banka hesabı açması yasaklanacaktır. Üçüncüsü, sığınmacılar artık otellerde değil; yurtlarda ve askeri depolarda barınacaktır. Dördüncüsü de sığınma vakalarıyla ilgilenen çalışanların Arnavutluk'un güvenli bir ülke olduğunu anlamaları sağlanacaktır. Beşinci olarak da Londra, İngiltere'ye yasadışı yollardan gelen kişilerin ülkede sığınma talebinde bulunamayacaklarını garanti altına alacak yasalar çıkaracaktır.[3]

Anlaşılabileceği üzere, Sunak'ın beş maddelik planı, İngiltere'nin 2023 yılının Mart ayı itibarıyla düzensiz göçmenlerin ülkeye yönelik girişini önlemeye ilişkin çıkarmaya çalıştığı yasanın temel odak noktasını oluşturmaktadır. Nitekim 7 Mart 2023 tarihinde Londra yönetimi, sığınmacıların teknelerle ülkeye girişini yasaklayan yeni bir yasanın ayrıntılarını açıklamıştır. Buna göre, İngiltere'ye yasadışı giriş yapan kişiler, ilk 28 gün içinde kendi ülkelerine ya da Ruanda gibi üçüncü ülkeye götürülene kadar kefalet veya yargı denetimi olmaksızın gözaltına alınacaktır.[4]

Diğer taraftan Sunak Hükümeti'nin düzensiz göç konusunda bu kadar sert bir politika izlemesinin temel sebebi, bir bakıma ekonomik gerekçelerden kaynaklanmaktadır. Zira ne Johnson ne Truss ne de Sunak, ekonomik sorunların çözümü noktasında başarılı olabilmıştır. Özellikle de göç sorunu, Avrupa'daki pek çok ülkenin popüler siyasetler izlemelerine olanak sağlamaktadır. Bu kapsamda Sunak Hükümeti'nin özellikle de göç konusunu ilgi odağı haline getirerek ekonomi ve enflasyonda yaşanan sınamaları perdelemeye çalıştığı öne sürülebilir.

Bununla birlikte söz konusu yasanın Avrupa'ya yansımaları farklı şekilde olmuştur. Örneğin Avrupa Birliği (AB) Komiseri Ylva Johansson, yeni göç yasa tasarısının uluslararası hukuku ihlal ettiğine dikkat çekerek[5] Avrupa'daki aşırı sağ partiler, yasadan duydukları memnuniyeti dile getirmiştir. Almanya için Alternatif Partisi ile 2022 yılında Fransa Cumhurbaşkanlığı seçimlerin ilk turunda yarışan Eric Zemmour, Sunak'a desteğini sunmuştur.[6] Dolayısıyla Sunak Hükümeti'nin attığı adımlar, Avrupa'daki aşırı sağ göçmen karşı-

larının etkinliklerini daha da arttırmalarına yol açabilecek sonuçlara kapı aralayabilir.

Öte yandan Sunak'ın 10 Mart 2023 tarihinde gerçekleştirdiği Fransa ziyareti, son derece önemlidir. Sunak'ın ziyareti sırasında Fransa ile İngiltere, düzensiz göçmenlerin Manş Kanalı'nı geçmesini önlemeye yönelik çabaları artırma hususunda anlaşmıştır. Bu doğrultuda Londra, gelecek üç yıl içinde kuzey Fransa'daki göçmenler için bir gözaltı merkezi, ortak bir komuta merkezi ve Fransız kıyı şeridinde insansız hava araçları ve ilave 500 Fransız polis memuru kullanarak daha fazla devriye gezmesi gibi önlemler için Paris'e 500 milyon avrodan fazla ödeme yapmayı kabul etmiştir.[7]

Öncelikle Sunak'ın İngiltere'ye düzensiz göçün engellenmesine ilişkin bir yasanın görüşüldüğü sırada Fransa'yı ziyaret etmesi tesadüf değildir. Çünkü İngiltere, Fransa'yla düzensiz göç karşı işbirliği yapmak istemektedir. Bu bakımdan göç karşı işbirliği, taraflar arasında uzun süredir gergin seyreden ilişkilerin düzelmesi noktasında kayda değer bir değişim yaratabilir.

Neticede Sunak, göç sorununa eğilerek 2024 senesinde gerçekleşecek seçimlerde kendisine artı puan kazandırmak istemektedir. Zira son yıllarda düzensiz göç sorunu, Avrupa'da yaşanan iktidar değişimlerinde belirleyici rol oynamıştır. Bu bakımdan göç, Avrupa'daki halkların gerçekleşen seçimlerdeki tutumlarının şekillenmesinde mühim belirleyici olmaktadır. Dolayısıyla Sunak'ın seçimlere kadar göç meselesini sıcak tutmaya çalışacağı ve ülkeye yönelik göçün asgari seviyeye indirgenmesi doğrultusunda adımlar atmaya gayret edeceği öngörülebilir.

[1] Cemal Ege Özkan, "Rishi Sunak Vaatlerini Gerçekleştirebilecek mi?", ANKASAM, <https://www.ankasam.org/rishi-sunak-vaatleri-gerceklestirebilecek-mi/>, (Erişim Tarihi: 17.03.2023).

[2] Cemal Ege Özkan, Rishi Sunak'ın Arnavut Göçmenleri Engelleme Planı, ANKASAM, <https://www.ankasam.org/rishi-sunakin-arnavut-gocmenleri-engelleme-plan/>, (Erişim Tarihi: 17.03.2023).

[3] Giada Kuka, "Sunak Promises The Expulsion of Albanian Migrants, Reveals 5-Point Plan", Euronews, <https://euronews.com/en/sunak-promises-the-expulsion-of-albanian-migrants-reveals-5-point-plan/>, (Erişim Tarihi: 17.03.2023).

[4] "Factbox: Britain Proposes New Immigration Law to Stop Small Boats", Reuters, <https://www.reuters.com/world/uk/britain-proposes-new-immigration-law-stop-small-boats-2023-03-07/>, (Erişim Tarihi: 17.03.2023).

ANKASAM ANALİZ

Priştine Yönetimi Sırp Belediyeler Birliği Önerisini Kabul Edecek mi?

Kosova, bağımsızlığını 2008 yılında Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve Batılı müttefiklerinin desteğiyle ilan etmiş bir ülkedir. Halihazırda Kosova'nın güvenliğini Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü'nün (NATO) Kosova Görev Gücü (KFOR) sağlamaktadır. Sırbistan ise söz konusu ülkenin bağımsızlığını tanımamaktadır.

Belgrad yönetiminin bu tutumunda "Büyük Sırbistan" idealinin oynadığı rol yadsınmaz. Bu çerçevede Sırbistan, özellikle de Bosnalı Sırp ve Kosovalı Sırplarla yakından ilgilenmekte-

dir. Nitekim bu nedenle de Kosova'nın kuzeyinde yaşayan Sırp'ların durumu, tarafları sık sık karşı karşıya getirmektedir. Bunun en somut örneği ise 2022 yılının yaz aylarında kimlik kartı ve plaka uygulaması bağlamında Kosova Sırp'ların Priştine yönetimine gösterdiği tepkinin Kosova ile Sırbistan'ı savaşın eşiğine getirmesidir.

Bahse konu olan süreç, bölgenin kendi iç dinamiklerinin yanı sıra büyük güçler arasındaki rekabetle de ilişkili olarak tansiyonun yükseldiği bir durum yaratmıştır. Zira Kosova, yukarıda da belirtildiği üzere

Dr. Doğan BAŞARAN
ANKASAM
AF-PAK Uzmanı

ABD'ye yakınlığıyla ön plana çıkmakta ve KFOR'un ülkedeki varlığıyla dikkat çekmektedir. Buna karşılık Sırbistan ise pan-Slavizmin etkisiyle Rusya'ya yakın bir aktör olarak nitelendirilmektedir. Dolayısıyla Rusya-Ukrayna Savaşı'nın ardından artan Rusya-Batı geriliminin Balkanlar'a da yansiyebileceği gündeme gelmiştir. Kosova-Sırbistan hattında tansiyonun yükselmesi de böylesi bir atmosferde gerçekleşmiştir.

Bu süreçte Rusya, kendisinin kaybedeceği bir savaşın Batı'yı istikrarsızlaştıracağı mesajını vermiş ve esasen Avrupa Birliği'ni (AB) zor durumda bırakmaya çalışmıştır. Çünkü Balkanlar, coğrafi olarak Güneydoğu Avrupa'dır. Dolayısıyla bölgede yaşanan bir gerilimin Avrupa'yı istikrarsızlaştırması kaçınılmazdır. Zaten bu nedenle de KFOR üzerinden ABD, Kosova'nın savunulması yönünde gerilimi arttıracak mesajlar verirken; AB'nin arabuluculuk yaparak tansiyonu düşürmeye çalıştığı görülmüştür.

Öte yandan belirtmek gerekir ki; arabuluculuk noktasında AB'nin önünde ciddi bir avantaj vardır. Bu da gerek Kosova'nın gerekse de Sırbistan'ın AB'ye üye olmak istemesidir. Zaten bu sebeple de birliğin çabaları doğrultusunda tarafların aynı masa etrafında oturabildikleri görülmüş ve çeşitli müzakereler gerçekleştirilmiştir.

Gelinen nokta itibarıyla Sırbistan-Kosova hattındaki münasebetlerde normalleşme sürecinin en önemli gündem maddesi, Fransız-Alman Planı'dır. Bu plan yeni olmamakla birlikte 2023 yılının Şubat ayında güncellenen halinin yedinci maddesinde Sırp Belediyeler Birliği'ne ilişkin ifadelerin yer alması, Belgrad'ın önceliklerine uygun bir müzakere zemini oluşturmuştur. Zira planın yedinci maddesinde şu ifadeler yer almaktadır:[1]

"Her iki taraf da Kosova'daki Sırp topluluğu için uygun bir özyönetim düzeyi ve hizmet sağlamak amacıyla Avrupa Konseyi'nin ilgili araçlarına ve mevcut Avrupa deneyimlerinin kullanımına uygun olarak somut anlaşmalara varılmasını savunmaktadır."

Bu noktada ifade etmek gerekir ki; normalleşme hususunda Sırbistan ve Kosova'nın beklentilerinde birtakım farklılıklar söz konusudur. Sırbistan, Kosovalı Sırp'ların özyönetimine dayanacak bir şekilde Sırp Belediyeler Birliği'nin kurulmasını talep ederken; Priştine yönetimi ise Kosova'nın bağımsızlığının Belgrad tarafından tanınması ve Kosova'nın uluslararası örgütlere üyeliğinin Sırbistan yönetimince veto edilmesi beklentisine sahiptir.

Anlaşılabileceği üzere, Sırp Belediyeler Birliği'nin Fransız-Alman Planı'nda açıkça ifade edilmesinin ardından Kosova'nın meseleye nasıl yaklaşacağı merak konusu olmuştur. Esasen AB ülkelerinin bu konu üzerinden Belgrad'a zeytin dalı uzatarak Sırbistan'ın Rusya'ya yönelik yaptırımlara katılmasını ve Moskova'yla arasına mesafe koymasını sağlamayı amaçlamaktadır. Fakat Priştine-Belgrad ilişkilerindeki normalleşme açısından Kosova'nın plana yaklaşımı da en az Sırbistan kadar önemlidir.

Hatırlatmak gerekirse Kosova, Sırp Belediyeler Birliği mevzusunu 2013 yılında kabul etmiş ve o dönemde muhalefet lideri olarak Kosova Başbakanı Albin Kurti, bu durumu Anayasa Mahkemesi'ne taşımıştır. Mahkeme de Sırp Belediyeler Birliği'ne açılan kapıyı kapatmıştır.[2] Dolayısıyla Kurti'nin Kosova Başbakanı olarak görev yaptığı bir dönemde Priştine'nin bu konuda somut adımlar atması kolay değildir.

Tahmin edileceği üzere, Priştine'nin Sırp Belediyeler Birliği konusundaki hassasiyeti Bosna Hersek'teki Sırp Cumhuriyeti örneğinden kaynaklanmaktadır. Priştine, Kosova'nın egemenliğine ve toprak bütünlüğüne gölge düşürecek bir yapılanmanın teşkil edilmesini istememektedir. Çünkü böylesi bir yapının ayrılıkçılığı arttıracığı yönünde bir endişe vardır. Üstelik bu kaygı, yalnızca bürokraside değil; toplumda da hâkimdir. Örneğin Kosova'da Sırp Belediyeler Birliği kurulmasının gündeme gelmesinin akabinde 2023 yılının Ocak ayında çok sayıda Kosovalı, Priştine'de protesto düzenlemiştir.[3] Bu da Kosova'yı yöneten kadroların taviz alanının ne kadar dar olduğunu gözler önüne sermesi bakımından son derece mühim bir anekdotur.

Tüm bunlara rağmen 14 Mart 2023 tarihinde yaptığı açıklamada Kurti, Sırp Belediyeler Birliği'nin kurulması için AB'nin Belgrad-Priştine Diyalogu Özel Temsilcisi Miroslav Lajcak'ın önerdiği 15 modelin danışmanları ve bazı bakanlar tarafından değerlendirildiğini ifade etmiş[4] ve bir anlamda müzakerelere açık kapı bırakmıştır. Bununla birlikte Kurti, alınacak kararların Kosova yasalarına ve anayasasına aykırı

olmayacağını da vurgulamıştır. Bu da Kurti'nin müzakere sürecinin işlemesi için olumlu mesaj verdiği; fakat Anayasa Mahkemesi kararları göz önünde bulundurulduğunda Sırp Belediyeler Birliği noktasında atılacak bir adıma sıcak bakmadığına işaret etmektedir. Dolayısıyla Priştine yönetimi, AB'ye müzakereden kaçan taraf olmadıkları mesajını vermeye çalışmaktadır. Buna karşılık Sırbistan'ın ise Sırp Belediyeler Birliği konusunu tek şart olarak gördüğünü ve bunun da 13 Mart 2023 tarihinde Sırbistan Cumhurbaşkanı Alexander Vucic tarafından açıkça ifade edildiğini hatırlatmak gerekmektedir.[5]

Kısacası Sırbistan'ın tek şartını müzakere etmeye hazır olduğunu belirten Kosova'nın olası görüşmelerde bu talebi kabul etmesi pek mümkün gözükmemektedir. Açıkçası Priştine'nin Fransız-Alman Planı'nda yer alan ve Belgrad tarafından tek şart olarak ifade edilen "Sırp Belediyeler Birliği" konusuna onay vermesi için karşılığında aynı ciddiyete haiz bazı tavizler alması gerekecektir. Bunlar da Kosova'nın bağımsızlığının Sırbistan tarafından tanınması ve Kosova'nın uluslararası örgütlere üyeliğinin Belgrad yönetimince veto edilmemesidir. Lakin bu konularda Sırbistan'ın somut adım atacağına dair herhangi bir emare bulunmamaktadır. Bu nedenle de Priştine'nin Sırp Belediyeler Birliği'ne ilişkin talebi karşılaması pek mümkün değildir. Bu yüzden de yürütülen görüşmelerin bölgedeki tansiyonu düşürmeye yarasa bile kalıcı barış için yetmeyeceği öne sürülebilir.

[1] Begüm Akkaya, "Sırbistan Yeni Fransız-Alman Planı Sonrası Tutumunu Değiştirecek mi?", ANKASAM, <https://www.ankasam.org/sirbistan-yeni-fransiz-alman-planı-sonrasi-tutumunu-degistirecek-mi/>, (Erişim Tarihi: 16.03.2023).

[2] Doğan Başaran, "Rising Tension on the Kosovo-Serbia Line", ANKASAM, <https://www.ankasam.org/rising-tension-on-the-kosovo-serbia-line/?lang=en>, (Erişim Tarihi: 16.03.2023).

[3] "Kosova'da "Sırp Belediyeler Birliği" Protestosu", Anadolu Ajansı, <https://www.ankasam.org/rising-tension-on-the-kosovo-serbia-line/?lang=en>, (Erişim Tarihi: 16.03.2023).

[4] "Kurti: "Danışmanlarım Sırp Belediyeler Birliği İçin Model Düşünüyor"", Balkan News, <https://www.balkannews.com.tr/kosova/kurti-danismanlarim-sirp-belediyeler-birligi-icin-model-dusunuyor-h6118.html>, (Erişim Tarihi: 16.03.2023).

[5] "Vucic: "Tek şart Sırp Belediyeler Birliği"", Balkan News, , (Erişim Tarihi: 16.03.2023).

ANKASAM ANALİZ

Yoon-Kişida Görüşmesi Bağlamında Japonya-Güney Kore Yakınlaşması

Geçmişten beri inişli çıkışlı ilişkilere sahip olan Japonya-Güney Kore münasebetleri, son dönemde istikrar kazanmaya başlamıştır. Özellikle de Seul ve Tokyo'nun 6 Mart 2023 tarihinde savaş zamanı zorla çalıştırma tazminatları konusunda aldıkları karar, Güney Kore halkında bazı tepkilere sebebiyet verse de birçok uzman ve yorumcu tarafından karşılıklı olarak istikrarlı ve olumlu ilişkilere sahip olmak amacıyla atılacak adımların başlangıcı şeklinde yorum-

lanmıştır. Bu kararın akabinde gerçekleşen ikili zirveyi ve ilişkileri tartışmadan önce konunun daha iyi anlaşılabilmesi açısından ekonomik duruma değinmek gerekmektedir.

Japonya-Güney Kore ticareti bağlamında 2022 yılı boyunca Japonya, Güney Kore'ye 54 milyar dolar ihracat[1] ve 33,5 milyar dolar değerinde ithalat[2] gerçekleştirmiştir. Bu ticaretin 2019

Elcan TOKMAK

yılının Temmuz ayında Japonya'nın akıllı telefon ekran ve çip üretiminde kullanılan florlanmış poliimid, dirençler ve hidrojen florür ihracatı üzerine koyduğu ek denetimler[3] yürürlükteyken gerçekleşmiş olması ve bu ürünlerin içerisinde bulunduğu kalemin Japonya'nın Güney Kore'ye olan ihracatında 7,8 milyar dolar[4] tuttuğu göz önüne bulundurulduğunda bu durum, ticari münasebetlerdeki potansiyelin anlaşılması açısından güzel bir örnek oluşturmaktadır.

Bahse konu olan denetimlerin 2019 yılında savaş zamanı zorla çalıştırma tazminatları konusunda Seul yönetimiyle gerçekleştirilen görüşmelerin sonrasında konulduğu da göz önünde bulundurulursa, söz konusu durumun taraflar arasındaki ticari ilişkiler üzerindeki etkisi daha iyi anlaşılacaktır.

Savaş zamanı zorla çalıştırılma tazminatları, çözümünün zorluğu nedeniyle uzunca bir süre iki ülkenin ilişkilerinde temel problemlerden biri olarak ortaya çıkmıştır. Kimi zaman çözüme yaklaşılsa da varılan son uzlaşya kadar bu sorun devam etmiştir. Meselenin çözümü ve iyi ilişkilerin kurulması amacıyla Yoon yönetimi, 16 Mart 2023 tarihinde gerçekleşen görüşmeden önce 6 Mart 2023 tarihinde Japonya'yla mağdurların zararlarının Güney Kore tarafından tazmin edilmesi konusunda uzlaşmıştır.[5]

Hem tazminatlar meselesinin çözümü hem de 2019 senesinden beri yürürlükte olan çip ve ekran üretiminde kullanılan maddeler üzerindeki denetimin hafifletilmesi, daha istikrarlı ilişkilerin kurulması yolunda iki ülkenin karşılıklı iyi niyet sinyalleri olarak okunabilir. Ayrıca daha sonra değinileceği üzere Kuzey Kore tehdidi ve Çin'in bölgede artan etkinliği de tarafları birbirine bağlamaktadır.

16 Mart 2023 tarihinde gerçekleşen devlet başkanları zirvesi, birçok konuda ve özellikle güvenlik ve istihbarat konularında önem arz etmektedir. Daha önce belirtildiği gibi, görüşme arifesinde hafifletilen yüksek teknoloji üretiminde kullanılan maddelere yönelik ek kontrollerin yanı sıra 2019 yılında savaş zamanı zorla çalıştırma tazminatları konusunda düşülen ayrılık nedeniyle Güney Kore, Japonya'yla istihbarat paylaşımına yönelik anlaşmayı askıya almıştı. Bu yüzden de Japonya'nın kontrolleri kaldırmasının ardından Güney Kore de tekrar anlaşmayı yürürlüğe koymuştur.[6]

Uzlaşma arayışlarında Kuzey Kore tehdidi gibi hem Güney Kore hem de Japonya'nın ortak güvenlik algısının de etkili olmuştur. Çünkü Pyongyang'ın eylemlerinin hem Güney Kore hem de Japonya tarafından tehdit olarak görüldüğü bilinmektedir. Nitekim Kuzey Kore hem 13 Mart 2023 tarihinde gerçekleşen ABD-Güney Kore ortak tatbikatları sırasında[7] hem de bu ikili zirve gerçekleşmeden birkaç saat önce füze denemesi gerçekleştirmiştir.[8]

Kuzey Kore'nin yanı sıra mevcut konjonktür bağlamında Çin'in bölgede artan etkisi de Seul-Tokyo hattındaki işbirliği arayışlarını hızlandırmıştır. Japonya'nın Çin'e yönelik tavrının olumsuz olduğu bilinmektedir. Nitekim 2022 yılında savunma stratejisini güncelleyen Japonya'nın iktidar partisindeki üst düzey yetkililerinden Koichi Hagiuda, 11 Aralık 2022 tarihinde Tayvan'a ziyarette bulunmuştur. Ziyaret sırasında Hagiuda, Japonya'nın savunma bütçesini arttırmasında Çin'in askeri harcamalarındaki artışın yanı sıra Kuzey Kore'nin füze testlerinin de etkili olduğunu belirtmiştir.[9]

Güney Kore açısından incelendiğinde ise Seul'un "Önce Kore!" şiarıyla hareket ettiği ve mümkün olduğunca ABD-Çin rekabetinden kendini uzak tutmaya çalıştığı bir söylenebilir. Ancak gerek Çin'in askeri kabiliyetlerinin hızlı bir şekilde artması gerekse de Pekin'in Pyongyang'la yakın ilişkilere sahip olması, Güney Kore'nin Japonya'yla yakınlaşmasına sebebiyet vermiş olabilir.

Sonuç olarak Güney Kore ve Japonya, her ne kadar geçmişte kötü ilişkilere sahip olsalar da ortak güvenlik endişeleri hasebiyle yakınlaşmaktadır. Ortaya konulan bu irade hem Kuzey Kore'nin son dönemde artan askeri eylemlerinin hem de Çin'in yükselişinin yansıması olarak yorumlanabilir. Takip eden süreçte Güney Kore – Japonya yakınlaşmasının ve bölgede aktifliği artan AUKUS ittifakının ABD'nin elini Çin ile rekabetinde güçlendirme ihtimali bulunmaktadır.

[1] "Japan Exports to South Korea", Trading Economics, tradingeconomics.com/japan/exports/south-korea, (Erişim Tarihi: 15.03.2023).

[2] Japan Imports from South Korea, Trading Economics, tradingeconomics.com/japan/imports/south-korea#:~:text=Japan%20Imports%20from%20South%20Korea%20was%20US%2433.58%20Billion%20during,COMTRADE%20database%20on%20international%20trade, (Erişim Tarihi: 15.03.2023).

[3] "Japan, South Korea to work to normalize chip-making material trade", Kyodo News, english.kyodonews.net/news/2023/03/899b-6facd49f-update1-japan-s-korea-to-work-to-normalize-chip-making-material-trade.html, (Erişim Tarihi: 06.03.2023).

[4] Aynı yer.

[5] "South Korea to Compensate victims of Japan's Wartime Forced Labour", BBC, www.bbc.com/news/world-asia-64858944, (Erişim Tarihi: 06.03.2023).

[6] Jesse Johnson, "South Korea Begins Process to Normalize GSOMIA intel Pact with Japan", The Japan Times, www.japantimes.co.jp/news/2023/03/18/national/south-korea-japan-gsomia-intelligence-sharing-normalize/, (Erişim Tarihi: 18.03.2023).

[7] "North Korea Launches Submarine Missiles, Condemns US-South Korea Drills", VoA, www.voanews.com/a/seoul-north-korea-conducts-submarine-launched-missile-test/7001464.html, (Erişim Tarihi: 12.03.2023).

[8] "North Korea Launches ICBM Ahead of South Korea-Japan Summit", Aljazeera, www.aljazeera.com/news/2023/3/16/north-korea-launches-missile-ahead-of-south-korea-japan-summit, (Erişim Tarihi: 16.03.2023).

[9] "Japan MP in Taiwan Says 'China threat' Needs More Military Spending", Pars Today, parstoday.com/en/news/world-il90678-japan-mp-in-taiwan-says-china-threat-needs-more-military-spending, (Erişim Tarihi: 11.12.2022).

ANKASAM ANALİZ

ABD, Çin ve Tayvan Üçgeninde Gelişen Güvenlik Denklemi

Asya-Pasifik Bölgesi, yeni küresel sistemin güç ve nüfuz mücadelelerinin kaydığı bir bölgedir. Nitekim küresel güvenliğin fay hatlarının bu bölgeden geçtiği söylenebilir. Bunun belli başlı bazı sebepleri vardır. Zira Kuzey Kore gibi büyük bir nükleer gücün bu bölgede bulunmasının söz konusu durumun önemli bir sebebi olduğu öne sürülebilir. Bununla birlikte Tayvan üzerinden yaşanan krizin de bölgenin küresel güvenlik denkleminin en kırılgan olduğu bölgelerden biri olmasında belirleyici rol oynadığı söylenebilir.

Bu bağlamda Tayvan üzerinde vuku bulan gerilimin Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ile Çin'in küresel nüfuz mücadelesindeki en kritik konulardan biri olduğu ve her iki devletin de küresel olarak verdikleri mücadelede Tayvan'a özel önem attıkları söylenebilir. Zira Çin'in de Tayvan'ı kır-

mızı çizgisi olarak adlandırması bu bölgeyi, ABD ve Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü'nün (NATO) Pekin'e karşı baskı aracı olarak kullanmasına yol açmaktadır.

Öte yandan 2022 yılının Ağustos ayında ABD iç politikasında hiyerarşik olarak üçüncü sırada yer alan dönemin Temsilciler Meclisi Başkanı Nancy Pelosi'nin Tayvan'a gerçekleştirdiği ziyaret,[1] bölgesel gerilimi önemli ölçüde arttırmıştır. Zira söz konusu ziyaretin ardından Çin, Tayvan Boğazı'nda ve yakınlarında çok sayıda tatbikat düzenlemiştir.[2]

Bu kapsamda, ABD'nin mevcut Temsilciler Meclisi Başkanı Kevin McCarthy'nin Tayvan'ı ziyaret edeceği şeklinde çıkan iddialar,[3] bölgesel gerilimin tekrar tırmanmasına neden olmuştur.

**Zeki Talustan
GÜLTEN**
ANKASAM Asya-Pasifik
Araştırma Asistanı

ABD'nin ilk yapıldığında bölgesel gerilimi oldukça tetikleyen böylesi bir hamleyi tekrarlaması da ABD ve NATO'nun Çin üzerindeki baskıyı arttırmak istediği şeklinde okunabilir. Zira Batı ittifakının Çin'i çevrelemek istediği ve Washington'un tıpkı İkinci Dünya Savaşı'nda Sovyetler Birliği'ne uygulayarak[4] olumlu bir sonuç aldığı stratejisini Pekin'e karşı da hayata geçirdiği öne sürülebilir.

Dahası Çin'in Tayvan Devlet Başkanı Tsai Ing-wen ile McCarthy arasında düzenlenmesi planlanan görüşmeye itirazları bulunmaktadır. Bu noktada Pekin'in söz konusu görüşmeyle alakalı olarak Washington'a şikayetlerini ilettiği bilinmektedir. 8 Mart 2023 tarihinde gerçekleştirildiği basın toplantısında Çin Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Mao Ning, ABD ve Batı'nın Tayvan üzerindeki planlarından rahatsızlık duyduğunu belirtmiştir.[5]

Aynı zamanda Pekin yönetiminin ABD'ye ciddi açıklamalarda bulunduğunu ve karşılığında Washington'dan da bir açıklama beklediğini söylemiştir. Tüm bunların yanı sıra Mao, Tayvan'ın Çin'in temel çıkarlarının tam merkezinde yer aldığı söylemiş ve bu konunun Washington ile Pekin arasındaki ilişkilerde aşılması gerekene bir "kırmızı çizgi" olduğunu vurgulamıştır. Yine bu toplantıda Mao, Çin'in ABD ile Tayvan arasındaki her türlü ticarete ve ilişkiye, aynı zamanda Tayvan'ın bağımsızlık güçleri olarak adlandırdığı güçlerle her türlü temasa şiddetle karşı çıktığının da altını çizmiştir.[6]

Bu çerçevede Asya-Pasifik Bölgesi'nin ABD ile Çin arasında çok güçlü ve kritik bir nüfuz mücadelesine sahne olduğu söylenebilir. Her ne kadar bu rekabetin temel alanlarından birinin Güney Çin Denizi olduğu bilirse de aynı zamanda Tayvan Meselesi de söz konusu mücadelenin yoğun bir biçimde hissedildiği noktaların başında gelmektedir. Bu noktada ABD'nin Çin'i çevreleme hedefleri doğrultusunda birçok farklı strateji izlediği bilinmektedir.

Bilhassa Pelosi'nin ziyaretinin ardından gerilimin artması dikkat çekicidir. Bu bağlamda ABD'nin aynı hamleyi tekrarlamayı düşündüğü söylenebilir. Pekin'in de Taipei'yi kırmızı çizgisi olarak görmesi nedeniyle ziyaretin Çin'i provoke edeceği söylenebilir. Aynı zamanda bu durum ve Washington'un devam eden aksiyonları, ilerleyen süreçte Çin'in Tayvan'la birleşme hamlesini hızlandırmasına neden olabilir.

Sonuç olarak ABD, Batı Kutbu veya Çin tarafından herhangi bir geri adım gelmedikçe ya da diplomasi çağrısı yapılmadıkça, başta Tayvan olmak üzere bölgesel-küresel mahiyetteki krizlerin derinleşmesi ve genişlemesi kaçınılmaz gözükmektedir. Zira Pekin, Tayvan konusunda oldukça hassas bir tutum sergilemektedir. Washington ise Tayvan üzerinden Çin'i çevreleme stratejisini ve Pekin üzerinde kurduğu baskıyı her geçen gün arttırmaktadır.

[1] "Nancy Pelosi Departs Taiwan, Ending Contentious Visit That Angered China", The Washington Post, <https://www.washingtonpost.com/world/2022/08/02/nancy-pelosi-taiwan-visit/>, (Erişim Tarihi: 21.03.2023).

[2] "China Begins Live-Fire Military Drills Around Taiwan", NBC News, <https://www.nbcnews.com/news/world/china-begins-live-fire-drills-taiwan-pelosi-visit-rcna41461>, (Erişim Tarihi: 21.03.2023).

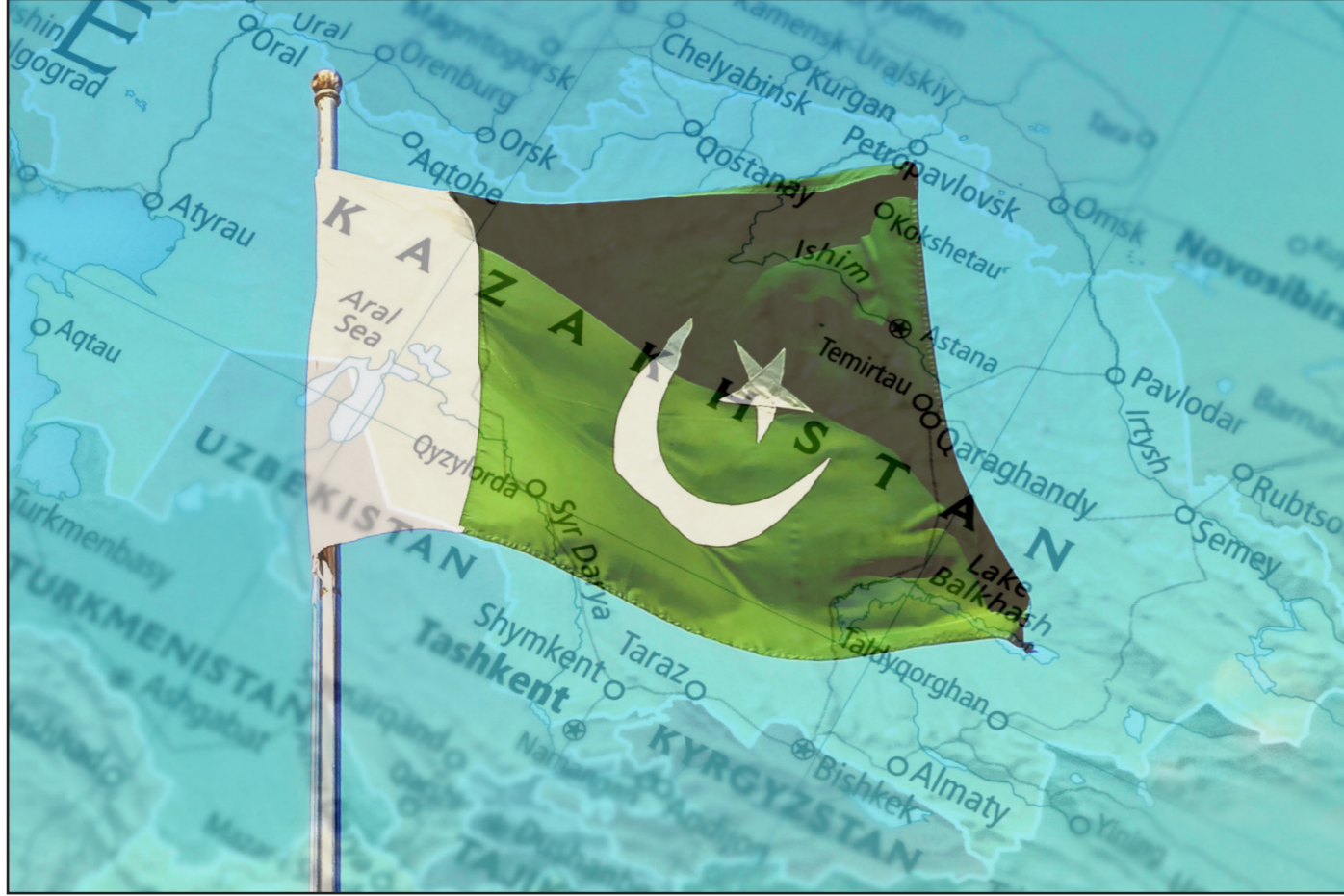
[3] House Speaker Kevin McCarthy Plans to Meet Taiwan's President In The U.S., Sources Say", CNBC, <https://www.cnbc.com/2023/03/07/kevin-mccarthy-plans-to-meet-taiwans-president-in-the-us-sources.html>, (Erişim Tarihi: 21.03.2023).

[4] "Cold War History", History, <https://www.history.com/topics/cold-war/cold-war-history>, (Erişim Tarihi: 21.03.2023).

[5] "China Objects to Possible Talks Between Taiwan President and US House Speaker", NHK News, https://www3.nhk.or.jp/nhkworld/en/news/20230308_31/, (Erişim Tarihi: 21.03.2023).

[6] Aynı yer.

ANKASAM ANALİZ

Pakistan-Orta Asya Hattında Güçlü İşbirliği Arayışları

Pakistan, özellikle de Şahbaz Şerif'in Başbakan olmasının ardından güç merkezleri arasındaki dengeleri göz önünde bulunduran çok yönlü ve çok boyutlu bir dış politika uygulamaya odaklanmıştır. İslamabad yönetiminin buradaki önceliği ise gerek ülkenin içinde bulunduğu ekonomik krizin aşılması gerekse de devletler arası münasebetlerin en temel itici gücü olan ekonomik bağımlılık durumunun teşkil edilmesi noktasında iktisadi-ticari münasebetlerin der-

inleştirilmesidir. Bu kapsamda Pakistan'ın dış politikasındaki yönlerden birini de Orta Asya oluşturmaktadır.

Kuşkusuz bu durum, çok vektörlü dış politika anlayışlarıyla ön plana çıkan bölge devletlerinin dış politika konseptleriyle de uyumludur. Dolayısıyla Orta Asya cumhuriyetlerinin de Pakistan'la olan ilişkileri geliştirme konusunda istekli olduklarını ifade etmek mümkündür. Zira Orta

Dr. Doğan BAŞARAN
ANKASAM
AF-PAK Uzmanı

Asya devletleri, küresel ticarete ilişkin potansiyellerine ulaşabilmek için okyanuslara ulaşmaları gerektiğine inanmaktadır. Pakistan ise Orta Asya'nın Hint Okyanusu'na açılan kapısı konumundadır.

Elbette bu durum, taraflar arasında yalnızca ekonomik bağımlılığın bulunmadığını ve aynı zamanda coğrafi bir bağımlılığın bulunduğunu da göstermektedir. Bu da jeopolitik olarak da tarafların birbirlerine ehemmiyet atfetmelerini beraberinde getirmesi bakımından oldukça mühimdir.

Anlaşılabileceği üzere Güney-Asya-Orta Asya-Batı Asya bağlantısallığının ve dolayısıyla bölgesel ve bölgeler arası entegrasyon süreçlerinin işletilmesi hususunda İslamabad'ın Orta Asya başkentleriyle olan ilişkileri kritik önem taşımaktadır. Bu anlamda Trans-Afgan Koridoru'nun mühim bir proje olduğu öne sürülebilir. Benzer bir şekilde halihazırda inşası yürütülen Çin-Kırgızistan-Özbekistan Demiryolu Projesi'nin Pakistan'a uzatılmasına ilişkin tartışmaların da mühim olduğu söylenebilir.

Bu çerçevede İslamabad, bölge başkentleriyle olan ilişkilerini geliştirmeye yönelik bir çaba içerisindedir. Bu nedenle de İslamabad'ın bölge ülkeleriyle olan münasebetlerine değinmek gerekmektedir. İlk olarak Kazakistan'dan bahsetmek gerekirse, tarafların ticaret noktasında güçlü bir işbirliği arayışında oldukları söylenebilir. Zaten 18 Kasım 2022 tarihinde iki ülke arasında "Tercihli Ticaret Anlaşması" imzalanacağına duyurulması da bunu teyit eder mahiyettedir. Ayrıca enerji noktasında dışa bağımlı olan Pakistan'ın Kazakistan'la enerji ilişkilerini geliştirmeyi arzuladığı da bilinmektedir. Bu da her iki taraf açısından da kazan-kazan temelli bir işbirliği demektir. Nitekim taraflar arasında 2022 yılında 197 milyon dolar olan ticaret hacminin 1 milyar dolara ulaştırılması hedefi de iki tarafın da ticari ilişkileri ikili münasebetlerin itici gücü olarak gördüğünü ortaya koymaktadır.[1] Jeopolitik olarak da Pakistan limanlarının Kazakistan'a Umman Denizi'ne açılma imkanı sunduğu aşikardır.

Kırgızistan boyutunda da iki ülkenin ekonomik ve kültürel ilişkileri geliştirmeyi arzuladığı ifade edilebilir. Pakistan'ın Lahor kentinde Kırgız Ticaret Evi açılması da bunu doğrulamaktadır.[2] Buna ek olarak İslamabad da Bişkek de Çin-Kırgızistan-Özbekistan Demiryolu'nun Pakistan'ı içerecek şekilde genişletilmesinden yanadır.

Özbekistan boyutunda da karşılıklı çıkarları önceleyen ekonomik-ticari münasebetlerden bahsetmek mümkündür. Nitekim tarafların 2023 yılının Şubat ayından itibaren "Tercihli Ticaret Anlaşması"ni uygulama kararı alması da bundan kaynaklanmaktadır.[3]

Bir diğer Orta Asya ülkesi olan Tacikistan'la ilişkiler de Pakistan'ın önemseydiği konular arasında yer almaktadır. Bu yüzden de İslamabad yönetimi 14-15 Mart 2023 tarihlerinde Tacikistan Cumhurbaşkanı İmamali Rahman'ı misafir etmiştir. Söz konusu ziyarette, diğer bölge devletleriyle ilişkilerde olduğu gibi ekonomik münasebetlerden koridorlara ve özellikle de Hint Okyanusu'na erişim bağlamında lojistik meselelerine odaklanılmıştır. Buna ek olarak tarafların radikalleşme ve terörizmle mücadele boyutlarında ikili işbirliğini geliştirebileceklerine değinilmiştir.[4]

Son olarak Türkmenistan noktasında da İslamabad-Aşgabat hattındaki ilişkilerin yapıcı bir muhtevaya sahip olduğu söylenebilir. Bu konuda ise Pakistan'ın enerji ihtiyacının belirleyici rol oynadığı ifade edilebilir. Bu çerçevede Türkmenistan-Afganistan-Pakistan-Hindistan Doğalgaz Boru Hattı Projesi (TAPI) ve Türkmenistan-Afganistan-Pakistan Enerji Nakil Hattı ve Fiber Optik İletişim Hatları Projesi'nin ön plana çıktığı belirtilebilir. Üstelik bu proje, tarafların bölgesel işbirliği, güvenlik ve refah ortamını merkeze alan bir ilişki biçimi geliştirme arzusu içerisinde olduklarını ortaya koymaktadır.

İlişkilerin potansiyeline ulaşmasının önündeki en temel engel ise Afganistan kaynaklı istikrarsızlıklardır. Nitekim bu durum, 18 Şubat 2023 tarihinde Pakistan Dışişleri Bakan Yardımcısı Hina Rabbani Khar tarafından da dile getirilmiş ve Khar, Afganistan'daki durumun Pakistan'ın Orta Asya'yla olan münasebetlerinde potansiyele ulaşılmasını zorlaştırdığını belirtmiştir.[5] Bu yüzden de taraflar, Afgan Sorunu'nun çözümü noktasında da işbirliği arayışı içerisindedir.

Sonuç olarak Pakistan, Orta Asya devletlerine okyanuslara açılma noktasında büyük bir fırsat sunmaktadır. Buna karşılık bölge devletleriyle olan ticari ilişkilerini genişletmek ve derinleştirmek istemekte ve özellikle de enerji politikaları noktasında bu ülkeleri partner olarak görmektedir. İlişkilerin çok daha sağlıklı bir zemine oturması ise Afganistan'ın istikrarını gerektirmektedir. Bu da tarafların Afgan Sorunu'nun çözümü noktasında da kolektif bir irade geliştirmelerinin önem arz ettiği anlamına gelmektedir. Zaten Afgan Sorunu'na ilişkin aktörlerin yürüttüğü diplomasi de bu konuda müşterek bir çabanın bulunduğunu ortaya koymaktadır.

[1] Şeyma Kızılay, "Economic Developments in Pakistan-Kazakhstan Relations", ANKASAM, <https://www.ankasam.org/economic-developments-in-pakistan-kazakhstan-relations/?lang=en>, (Erişim Tarihi: 15.03.2023).

[2] "Trade House of Kyrgyzstan Opened in Pakistan", Kabar, <http://en.kabar.kg/news/trade-house-of-kyrgyzstan-opened-in-pakistan/>, (Erişim Tarihi: 15.03.2023).

[3] Emrah Kaya, "Orta Asya-Pakistan Arasında Derinleşen İlişkiler ve Afganistan'a Yansıması", ANKASAM, <https://www.ankasam.org/orta-asya-pakistan-arasinda-derinlesen-iliskiler-ve-afganistana-yansimasi/>, (Erişim Tarihi: 15.03.2023).

[4] "Pakistan Aspires to 'Establish Energy, Road Links with Central Asia'", International The News, <https://www.thenews.com.pk/latest/1020032-pakistan-aspires-to-establish-energy-road-links-with-central-asia>, (Erişim Tarihi: 15.03.2023).

[5] "Pakistan trade with central Asia relies on Afghanistan", Afghanistan Times, <https://www.afghanistantimes.af/pakistan-trade-with-central-asia-relies-on-afghanistan/>, (Erişim Tarihi: 15.03.2023).

ANKASAM ANALİZ

Orta Asya'da Çok Vektörlü-Yönlü Dış Politika

Orta Asya devletleri, bağımsızlıklarını kazandıkları dönemden itibaren dış politikalarında farklı stratejiler benimsemiştir. Kırgızistan, genel olarak Batı yanlısı bir tutum sergilemiştir. Özbekistan ise bir dönem kapalı bir dış politika izlemiştir. Tacikistan, ilişkilerini sınırlı çerçevede geliştirirken; Türkmenistan ise "Daimi Tarafsızlık Statüsü" kapsamında hareket ederek tarafsızlığını güçlendirecek adımlar atmıştır. Bütün bu aktörlerin yanı sıra Kazakistan, proaktif bir yaklaşımla jeopolitik konumunu avantaja çevirmeye, bölgesel ve küresel güçleri dengelemeye ve farklı aktörlerle ilişkiler kurarak kazanımlarını arttırmaya çalışmıştır. Bu bağlamda ülkeler arasındaki sert rekabetten uzak kalacak şekilde kazan-kazan yaklaşımı çerçevesinde egemenliğini, bağımsızlığını, toprak bütünlüğünü ve üniter yapısını tartışmaya açmayacak bir yol haritası geliştirmiştir.

Söz konusu strateji genel olarak çok vektörlü-yönlü dış politika anlayışı olarak nitelendirilmektedir. Bu sayede Kazakistan, bütün riskleri göz önünde bulun-

durarak fırsatları değerlendirmiş ve kazanımlarını azami seviyeye çıkarmıştır. Ayrıca Kazakistan, farklı ülkelerden çektiği yatırımlarla ve Kuşak ve Yol Girişimi gibi yatırımlar bağlamında gelişen koridorlarla Asya'nın ve hatta Avrasya'nın jeopolitik, jeostratejik ve jeoekonomik merkezlerinden birine dönüşmüştür.

Astana yönetiminin benimsediği dış politika sayesinde elde ettiği kazanımlar, diğer Orta Asya devletlerini de etkilemiştir. Zira kapalı, tehdit düşüncesinin merkezde olduğu veya tek bir yönelim çerçevesinde belirlenen politikaların kazanımları azalttığı gibi riskleri de arttırdığı devletler tarafından görülmüştür. Bu noktada Orta Asya devletlerinin dış politikalarını çok vektörlü-yönlü bir anlayış çerçevesinde güncelledikleri görülmektedir.

Orta Asya'nın en demokratik devletlerinden biri olarak bilinen Kırgızistan, uzun süre boyunca daha çok Batı'nın ön planda olduğu bir dış politika anlayışı benimsemiştir. Lakin bu durum, Kırgızistan'ın bölge-

Dr. Emrah KAYA
ANKASAM
Orta Asya Uzmanı

sel realiteden kopuk bir politika izlemesine ve küresel bir rekabetin sahasına dönüşmesine neden olmuştur. Bunun en somut örnekleri ise ülke içinde çeşitli dönemlerde yaşanan toplumsal hareketlerdir. Bu hareketlerle yönetimlerin değişmesi neticesinde Kırgızistan'da siyasi istikrarın tesis edilmesi zorlaşmıştır. 2020 yılının Ekim ayındaki son protestoların ardından yönetim tekrar değişmiştir. Bu süreçte sonra ise ülkede siyasi istikrarın arttığı görülmektedir. Böylece Bişkek yönetimi, Amerika Birleşik Devletleri'nden (ABD) Çin'e, Rusya'dan Hindistan'a, Pakistan'dan Avrupa ülkelerine kadar birçok aktörle ilişkilerini güçlendirecek adımlar atmıştır.

Bağımsızlığını kazandığı süreçte görece dışarıya açık bir dış politika izleyen Özbekistan, ülke içinde yaşanan çeşitli olaylar ve terör saldırıları nedeniyle daha kapalı bir hale gelmiştir. Bu dönemde Taşkent yönetiminin dünyayla olan ilişkileri de zayıflamaya başlamıştır. Ancak 2016 yılında Sayın Şevket Mirziyoyev'in Cumhurbaşkanı olmasıyla birlikte Özbekistan, dış politikasında önemli bir dönüşüm sürecine gitmiştir.

İç siyasette atılan liberalleşme adımlarıyla birlikte Taşkent yönetimi, ülkenin bütün potansiyelini kullanabilmek için hem bölgesel hem de küresel aktörlerle karşılıklı saygıya ve ortak çıkarlara dayalı bir ilişkiler ağı geliştirmiştir. Bu kapsamda Özbekistan, Rusya, Çin, ABD, Avrupa, Pakistan ve Hindistan gibi aktörlerle yakınlaşarak Orta Asya'nın merkez ülkelerinden biri olma özelliğini güçlendirmiştir.

Tacikistan, çeşitli devletlerle sınırlı seviyede ilişkileri olan bir devlettir. Ülke içinde bir dönem yaşanan çatışmalar, Duşanbe'nin bütün potansiyelini kullanmasını engellemiştir. Ancak hem ülke içinde istikrarın sağlanması hem de Orta Asya'ya yönelik küresel güçlerin artan ilgisi karşısında Tacikistan da Çin'den Rusya'ya, ABD'den Hindistan'a kadar birçok ülkeyle ilişkilerini güçlendirmeye çalışmaktadır. Özellikle de son dönemde Duşanbe yönetimi, proaktif bir dış politika izleyerek kazanımlarını arttırmayı hedeflemektedir.

Son olarak Türkmenistan, Daimi Tarafsızlık Statüsü'ne sahip bir devlettir. Çeşitli ülkelerle karşılıklı saygı çerçevesinde ilişki kurmuştur. Ancak tarafsızlık statüsü kapsamında bir dönem aktif bir dış politika izlememeyi tercih etmiştir. Küreselleşmenin yoğunlaşması, ülkeler arasındaki ilişkilerde ekonominin ön plana çıkması ve sahip olduğu jeopolitik konumun yarattığı olumlu etki neticesinde son birkaç yıldır proaktif bir dış politika uygulamaktadır. Bu politikada tarafsızlığını tartışmaya açmayacak şekilde Rusya'dan ABD'ye, Çin'den Hindistan'a kadar çeşitli ülkelerle olan ilişkilerini güçlendirmektedir. Ayrıca komşularıyla çok boyutlu ilişkiler geliştiren Aşkabat yönetimi, tarafsız devlet kimliğiyle sorunların diyalog gibi barışçıl araçlarla çözülmesini desteklemektedir.

Neticede Orta Asya devletleri, günümüzde proaktif bir şekilde kazan-kazan temelli çok vektörlü-yönlü bir dış politika izlemektedir. Bu durumda Kazakistan'ın son 30 yıllık süreçte edindiği kazanımlar etkili olmuştur. Ayrıca Orta Asya, günümüzde Avrasya'nın ve dünyanın önemli merkezlerinden birine dönüşmektedir. Bu dönüşüm sürecinde gerekli güçlü ilişkiler tesis edilmediği sürece, devletlerin önemli kayıpları olacaktır. Aktörler de bunun farkındadır. Bununla birlikte dünyada artan gerilim ve tansiyon sürecinde bir tarafla güçlü ilişkiler kurarken; diğer tarafın yok sayılması, devletlerin kutuplaşan dünyada tercihlerini yaptığı algısını güçlendirerek farklı tehditlerle karşı karşıya kalmalarına yol açabilir. Bunun önüne geçebilmenin ve bütün taraflardan kazanım sağlayabilmenin en önemli yolu, çok vektörlü-yönlü dış politika olarak görülmektedir. Zaten bölge devletleri de kazan-kazan yaklaşımıyla çıkarlarını azami seviyeye çıkarırken; küresel rekabetin getireceği çatışma ortamından uzak kalmaya özen göstermektedir. Bu yüzden de söz konusu ülkelerin çok vektörlü-yönlü dış politikayı ana strateji olarak benimsedikleri ve uzun bir süre uygulamaya devam edecekleri söylenebilir.

ANKASAM ANALİZ

AUKUS Antlaşması ve Asya-Pasifik'in Güvenliği

2021 yılının Eylül ayında ilk kez duyurulan ve bundan üç ay sonra resmîyet kazanan AUKUS Antlaşması, nükleer enerjili denizaltılar konusunda işbirliğini amaçlayan Avustralya, İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri (ABD) arasındaki bir savunma ittifakıdır. 14 Mart 2023 tarihinde üç ülkenin liderleri, AUKUS'un yol haritasını belirlemek üzere bir araya gelmişlerdir. Asya-Pasifik Bölgesi'nde Çin'in etkisini dengelemek amacıyla

la tasarlandığı belirtilen bu askeri plana göre, Avustralya Donanması'na nükleer denizaltılar transfer edilecek ve ortak üretim için ABD ve İngiltere, söz konusu ülkeye teknolojik destek verecektir.

Avustralya'nın sahip olacağı nükleer enerjile desteklenmiş konvansiyonel denizaltıların Asya-Pasifik'teki güvenlik ve istikrara katkıda

Dr. Cenk TAMER
ANKASAM
Asya-Pasifik
Uzmanı

bulunması hedeflenmektedir. Belirtmek gerekirse; nükleer enerjiyle çalışan bu sistemler, denizaltıların sadece tahrik sistemlerinde kullanılmaktadır. Nükleer silahlanmayla ilgili bir risk söz konusu değildir. Bu anlamda Uluslararası Atom Enerjisi Kurumu'ndan (IAEA) alınan izinlerle bu sistemlerin inşası sürdürülmektedir. AUKUS kapsamındaki anlaşma, ayrıca siber alandaki kapasiteler, yapay zekâ ve diğer yüksek teknoloji transferini de içermektedir. Nükleer enerjiyle çalışan denizaltılar, geleneksel dizel motorlu denizaltılara göre daha hızlı ve daha uzun menzile sahiptir. Bu sayede Avustralya Donanması, daha uzak bir coğrafyada gizli devriyeler yapabilecek ve düşman donanmasına saldırı düzenleyebilecektir.

Söz konusu anlaşmanın bölgesel güvenlikle ilgili yarattığı endişeler yüksektir. Pekin yönetimi, AUKUS'u "tipik bir Soğuk Savaş zihniyeti örneği" olarak nitelendirmiş ve "bölgesel barış ve istikrar için bir tehdit" olduğunu belirterek kınamıştır.[1] Bunun yanı sıra Endonezya, Malezya ve Yeni Zelanda gibi nükleerden arınmayı güçlü şekilde savunan bölge devletleri, AUKUS'un bölgedeki nükleer silahlanma yarışını tetikleyebileceğinden endişe duymaktadırlar. Halbuki bölge devletleri, ki buna Avustralya da dahildir, nükleer silahsızlanma antlaşmalarına üyedir. Ancak Kanberra, nükleer tahrikle çalışan denizaltıların nükleer silahsızlanma antlaşmalarına herhangi bir halel getirmediğini dile getirmektedir.

Pekin, geçtiğimiz 2022 yılının Ekim ayında IAEA'da AUKUS karşıtı bir karar tasarısı hazırlamıştır. Bu tasarı, AUKUS girişiminin Nükleer Silahların Yayılmasını Önleme Anlaşması (NPT) kapsamında Avustralya, İngiltere ve ABD'nin sorumluluklarını ihlal ettiğini ifade etmiştir. Başta Hindistan olmak üzere birçok IAEA üyesi, tasarının geçmemesi için çalışmış ve bunun sonucunda Çin, tasarıyı geri çekmek durumunda kalmıştır.[2] Kısacası Çin, AUKUS ortaklığının nükleer silah malzemelerinin yasadışı transferini içerdiğini iddia etmektedir.

Pekin'e göre bu anlaşma, esasen bir nükleer yayılma eylemidir. AUKUS ülkeleri ise IAEA'dan gerekli izinlerin alındığını vurgulamaktadır. Gerçekten de eğer Çin'in iddiası doğru olsaydı; ABD, nükleer tahrikle çalışan uçak gemisi yapamazdı. Aynı şekilde Fransa da nükleer tahrikli uçak gemisine sahiptir. Ayrıca Fransa, nükleer tahrikli denizaltılara da sahiptir. Yine ABD'nin bütün denizaltıları nükleer tahriklidir. Bu yönüyle Avustralya'nın İngiltere'den nükleer tahrikli denizaltılar alması, emsallerden hareketle herhangi bir sorun teşkil etmeyecektir.

Yukarıda da belirtildiği gibi nükleer tahrikli olmasının avantajı, menzilin daha uzun olmasıdır. Nitekim bu denizaltılar veya gemiler, nükleer silahlarla donatılmamıştır. Silahları da yine konvansiyoneldir. AUKUS'taki yol haritasının belirlenmesinden sonra Fransa, Hindistan'a nükleer denizaltı üretiminde işbirliği teklifinde bulunmuştur.[3] Bu durum, Asya-Pasifik'in güvenlik ortamını değiştirecek bir diğer önemli gelişmedir.

Halihazırda Çin'in elinde de iki adet nükleer tahrikli denizaltı vardır. Dolayısıyla Pekin'in karşı olduğu asıl husus, AUKUS'un bölgesel güvenlik dengelerini bozması, militarizasyona neden olması ve blok siyasetine hizmet etmesidir.

Hindistan, nükleer denizaltı ihtiyacını karşılayabilmek için Batı'nın bu askeri ittifakına katılmayı gündemine alabilir. Nitekim Hindistan'ın bu alandaki acil ihtiyacı, Batılı ülkeler açısından önemli bir fırsat olarak görülmekte ve rekabete konu olmaktadır. Örneğin 2022 yılının Ocak ayının sonunda İngiltere'deki Avam Kamarası Savunma Komitesi Başkanı Tobias Ellwood, AUKUS'un Hindistan ve Japonya'yı içerecek şekilde genişletilmesi çağrısında bulunmuştur.[4] Bu iki ülke, halihazırda ABD ve Avustralya'yla birlikte Dörtlülük Güvenlik Diyalogu'nun (QUAD) parçasıdır. Dolayısıyla Ellwood'un önerisi, İngiltere'nin QUAD'a katılma çabası olarak da yorumlanmıştır.[5]

İngiltere'nin yakın zamanda bu yönde bir çıkış yapması dikkat çekicidir. Çünkü günümüze kadar İngiltere, nükleer denizaltı teknolojisini Japonya ve Hindistan'a vermeye niyetli olmamıştır. Hatta hem ABD hem de İngiltere, Japonya'nın AUKUS'a katılmasının gündemlerinde olmadığını dile getirmişlerdir. Paktın duyurulmasından kısa süre sonra, 2021 yılının Eylül ayında ABD; Hindistan ve Japonya dahil başka hiçbir ülkenin güvenlik paktının parçası olamayacağını açıklamıştır.[6] Yine 2022 senesinin Nisan ayında Beyaz Saray, Japonya'nın AUKUS'a katılacağı yönündeki iddiaları yalanlamıştır.[7] Fakat zaman içerisinde konjonktürde önemli değişiklikler meydana gelmiştir. ABD, artık Japonya'yla askeri ilişkilerini bir üst seviyeye çıkartmaktadır. Dolayısıyla bu meseleye de sıcak bakabilir.

Son dönemde ABD'nin Hindistan'ı Çin'le düşman haline getirme çabası da dikkate alındığında, Yeni Delhi'nin AUKUS'a katılımı, bu amaca hizmet edecektir. Yani Hindistan'ın AUKUS ittifakıyla yakınlaşması veya Fransa'yla benzer bir işbirliği kurması, Çin'in kuşatılmışlık hissini artıracaktır. Yakın zamanda Güney Kore ve Japonya'nın tarihsel anlaşmazlıklarını sona erdirmesi de ABD'nin Çin'i kuşatma stratejisinde önemli bir gelişme olarak kabul edilebilir. Çin'in Asya-Pasifik'teki komşuları, artık ABD'nin ittifaklarına güçlü şekilde bağlanmaktadır. Bu da Asya-Pasifik'in güvenlik ortamını fazlasıyla bozmaktadır. Pekin'in bu ivmeyi tersine çevirebilmek için Asya-Pasifik ülkeleriyle güçlü bir diplomasi yürütmekten başka çaresi yok gibi gözükmektedir. Bu doğrultuda Çin, Japonya'yla güvenlik görüşmelerini dört yıl aradan sonra yeniden başlatmıştır. Zira Çin; Japonya, Avustralya, Filipinler ve Hindistan gibi aktörlerle ilişkilerini iyi tutamazsa bu ülkelerin Amerikan eksinine dahil olmaya başlayacaklarının farkındadır.

[1] "China's Sound and Fury Over Aukus Will Mean Little for Ties with Australia", The Guardian, <https://www.theguardian.com/commentis-free/2023/mar/16/chinas-sound-and-fury-over-aukus-will-mean-little-for-ties-with-australia>, (Erişim Tarihi: 17.03.2023).

[2] "China Withdraws Anti-AUKUS Resolution at IAEA Due to Lack of Support", Hindustan Times, <https://www.hindustantimes.com/world-news/china-withdraws-anti-aukus-resolution-at-iaea-due-to-lack-of-support-101664562728672.html>, (Erişim Tarihi: 17.03.2023).

[3] "After AUKUS, In Yet Another Jolt for China, France Offers India Deal to Make 6 Nuclear Submarines", First Post, <https://www.firstpost.com/world/after-aukus-in-yet-another-jolt-for-china-france-offers-india-deal-to-make-6-nuclear-submarines-12302902.html>, (Erişim Tarihi: 17.03.2023).

[4] "UK's House of Commons Defence Panel Calls for Expansion of AUKUS To Include India, Japan", The Print, <https://theprint.in/defence/uk-house-of-commons-defence-panel-calls-for-expansion-of-aukus-to-include-india-japan/1341460/>, (Erişim Tarihi: 17.03.2023).

[5] @MartijnRasser, "UK asks to join Quad", Twitter, 28 Ocak 2023, <https://twitter.com/MartijnRasser/status/1619355392437362691?s=20&t=98F9P6uwD7FSnYrbt1HXdA>, (Erişim Tarihi: 17.03.2023).

[6] "UK's House of ...", a.g.m.

[7] "US Denies Inviting Japan to Join Aukus Security Alliance", SCMP, <https://www.scmp.com/news/asia/east-asia/article/3174185/us-denies-inviting-japan-join-aukus-security-alliance>, (Erişim Tarihi: 17.03.2023).

ANKASAM ANALİZ

NATO'nun Sınır Karakolu: Romanya

Rusya, Vladimir Putin dönemiyle beraber iç politikada siyasi istikrarını sağlamış ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin (SSCB) geleneğini devralmıştır. Aslında bu gelenekten çok Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü'nün (NATO) kendi sınırına doğru yayılmasından kaynaklı güvenlik endişesi duymuş ve buna karşı birçok hamle yapmıştır.

Bu bağlamda Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) küresel sistemdeki yerine meydan okumuştur. Dış politikadaki çeşitli hamlelerden sonra son kertede Ukrayna'yla savaşa başlamıştır. Her ne kadar farklı itici güçler olsa da Rusya-Ukrayna Savaşı'nın temel motivasyonlarından biri, Rusya'nın gerek Avrupa'ya gerekse de ABD'ye göz dağı vermek istemesidir. Savaşla beraber Avrupa'nın enerji sağlayıcısı olan Rusya, enerji arzını kesmiş ve Avrupa'da enerji

krizine sebep olmuştur. Bu kapsamda hem güvenlik açısından hem de egemenlikleri bakımından birçok Avrupa devleti endişe duymuştur. Bu devletlerden biri de Romanya'dır.

Halihazırda endüstriyel üretimin olmazsa olmazı enerjidir. Rusya'nın Avrupa'ya enerjiyi kesmesinden sonra birçok Avrupa devleti ekonomik açıdan sorun yaşamıştır. Her ne kadar Romanya ekonomisi, gün geçtikçe iyileşse de mevsimsellikten arındırılmış sanayi üretiminin önemli yer tuttuğu Romanya sanayisi, beş yıllık endüstriyel planında düşüş trendine girmiştir.[1]

Romanya, Avrupa'da oluşan enerji açığını gidermek ve Avrupa'nın enerji sağlayıcısı olabilmek amacıyla çeşitli hamleler yapmıştır. Buradan

Veli Can AKKAŞ

hareketle, Romanya'nın Rusya'ya bağlı olmak istemediğini ve enerji konusunda hem kendine yeterli hale gelmek hem de Avrupa'ya enerji ihraç ederek bölgedeki etkisini arttırmak istediğini söylemek mümkündür.

Bu bağlamda gerek ulusal gerekse de uluslararası girişimlerde bulunan Romanya'ya İsraili Shikun ve Binui Energy, güneş enerjisi santrali inşa edecektir.[2] Halihazırda önemli bir tartışma haline gelen küresel ısınma ve iklim değişikliğiyle beraber Romanya'nın söz konusu hamlesi sürdürülebilir enerji için de oldukça önemlidir. Önümüzdeki dönemde Avrupa nezdinde enerji açısından ehemmiyeti artması beklenen Romanya'nın bu girişiminden Rusya'nın rahatsız olduğu ileri sürülebilir. Zira enerji, Rusya için oldukça önemli bir dış politika kozudur. Avrupa'daki enerji krizini kendi lehine çevirmek isteyen Romanya, neredeyse her açıdan Rusya'nın karşısında olduğunu vurgulamıştır. Romanya'nın bu tutumu, sadece ekonomik hamlelerle sınırlı kalmamış, askeri açıdan da çeşitli adımların atılmasını beraberinde getirmiştir. Bükreş yönetimi, müttefikleriyle çeşitli işbirlikleri geliştirerek bölgedeki etkisini arttırmaya yönelik çeşitli hamleler yapmıştır.

Bu kapsamda Romanya'nın hem Avrupa Birliği (AB) hem de NATO'yla diyalogunun güçlendiği söylenebilir. Rusya-Ukrayna Savaşı'nın etkilerinden biri de Avrupa bütünleşmesine hız kazandırmıştır. Zira çeşitli endişeleri olan Avrupa devletleri, dış siyasette ve güvenlik politikalarında ortak hareket etmek istediğinden AB'nin bölgedeki nüfuz alanını arttıracak birçok hamle gerçekleşmiştir. Bu çerçevede Brüksel'in Bükreş'le de ilişkileri gelişmiştir.

Oldukça fazla itici gücün olduğu bu dönemde Romanya'ya ekonomik ve siyasi teşvikler vermek adına ülkenin Schengen'e kabulü, AB adına önemli bir gündem maddesi haline gelmiştir. [3] Devletlerin ulusal çıkarları düşünüldüğünde ve farklı politikalar izlediği göz önünde bulundurulduğunda Avusturya, bu süreci desteklememektedir. Lakin AB'nin kolektif çıkarları nedeniyle söz konusu sürecin hız kazanması kuvvetle muhtemeldir.

Uluslararası sistemde yaşanan gerginliklerin dozu, bahsi geçen savaşla birlikte artmıştır. Bu gerginliklerin başat aktörlerinden olan Rusya aleyhine hamleler yapan Romanya, ABD'yle ilişkilerini her geçen gün geliştirmektedir. Bu yüzden de Bükreş ile Moskova hatındaki münasebetlerin günden güne kötüleştiği görülmektedir.

Öte yandan ABD, olası bir Rus zaferine engel olmak amacıyla NATO üyesi devletlerle çeşitli işbirlikleri kurmaktadır. Bu doğrultuda bilhassa Romanya'nın askeri hamleleri oldukça kritiktir. NATO için önemli bir müttefik olduğunu kanıtlayan ve Rusya'ya karşı sınır karakollarından biri olma rolünü üstlenen Romanya, birçok

askeri tatbikata ev sahipliği yapmıştır. ABD, Romanya üzerinden Karadeniz'e açılabilmesi görece rahat bir manevra alanına sahip olmuştur. Dolayısıyla insansız hava araçlarını Romanya'dan havalandırması; ancak son hadisede Karadeniz'de bu araçlardan biri Rus savaş uçağı tarafından düşürülmüştür.[4]

Tahmin edileceği gibi, Rusya'yla ilişkileri daha kötü hale gelen iki aktörün ilişkileri görece güçlenmiştir. Ayrıca Romanya'yla birçok konuda ortaklık içerisinde olan ABD Senatosu'nda kendisi için oldukça bir ortak olan Romanya'yla ilişkilerini pekiştirmek için vize muafiyet programına Romanya'nın da dahil edilmesini tavsiye eden yasa çıkarılmıştır. [5]

Bununla birlikte Bükreş yönetimi, son dönemde gerek askeri gerekse siyasi diyaloglarını güçlendirerek Avrupa'daki etkisini arttırmıştır. Özellikle de silahlanmaya yönelik adımlarını hızlandıran Romanya'ya NATO aracılığıyla ABD'nin önemli destek verdiği görülmektedir.

Mevzubahis adımların tamamının olası Rus zaferini önleme gayesiyle gerçekleştiği ortadadır. Özellikle de ABD ile Romanya arasındaki ittifakının gerek askeri gerekse siyasi yansımalarının küresel sistemde görülmesi kuvvetle muhtemeldir.

Tüm bu hamlelere karşı Rusya'nın olumsuz tavrının farkında olan Romanya, askeri açıdan ne kadar güçlü olduğunu göstermek ve rakibine göz dağı vermek için önümüzdeki günlerde Karadeniz ve Tuna'da çok uluslu askeri bir tatbikata önderlik edecektir.[6]

Son kertede Romanya, Avrupa'daki enerji krizini kendi lehine çevirerek bölgedeki önemini arttırmaya çalışmaktadır. Bu doğrultuda AB'yle ilişkilerini güçlendiren ülke, askeri kanatta da NATO'yla ortak birçok girişimde bulunmuş ve bulunmaktadır. Romanya'nın söz konusu politikası, ABD'yle olan ilişkilerini pekiştirirken; Rusya'yla münasebetlerini zedelemiştir. Bilhassa insansız hava aracının düşürülmesi olayından sonra söz konusu gerginliğin dozunun artması endişe verici bir noktaya ulaşmıştır. Buna rağmen Romanya'nın "Soğuk Savaş 2.0"deki kritik aktörlerden birine dönüştüğünü ifade etmek mümkündür.

[1] "Romanya'nın Endüstrisi Beş Yıllık Düşüşe Yakın", Romania Insider, <https://www.romania-insider.com/romania-industry-close-five-years-decline>, (Erişim tarihi: 15.03.2023).

[2] "İsraili Shikun ve Binui Energy, Romanya'nın Kuzeybatısında Güneş Enerjisi Santrali İnşa Edecek", Romania Insider, <https://www.romania-insider.com/shikun-binui-energy-solar-plant-romania>, (Erişim tarihi: 15.03.2023).

ANKASAM ANALİZ

Orta Asya Devletlerinin Dış Politikasında Pakistan ve Hindistan

Sovyetler Birliği dağıldıktan sonraki süreçte beş Orta Asya devleti, ulusal çıkarları kapsamında çeşitli politikalar ve stratejiler geliştirmiştir. Özellikle de Kazakistan, dünyayla kurduğu ilişkiler sürecinde çok yönlü-vektörlü bir politika benimsemiştir. Böylelikle jeopolitik konumunu bir avantaja çevirerek, bölgesel ve küresel güçlerle eşitlik, karşılıklı saygı ve kazan-kazan perspektifinden güçlü bağlar tesis etmiştir. Bu vesileyle ülkeler arasındaki sert rekabetten uzak kalabilen Kazakistan, bir süre sonra diğer Orta Asya devletleri için model olmuştur. Günümüzde bütün

Orta Asya devletlerinin dış politikasını çok yönlülük-vektörlülük kapsamında değerlendirmek mümkündür.

Orta Asya, kurduğu ilişkiler sürecinde Rusya'yı, Çin'i, Amerika Birleşik Devletleri'ni (ABD) ve Avrupa Birliği'ni (AB) öncelikli merkezler olarak görmüştür. Zira söz konusu devletlerin ve aktörlerin ekonomik kapasitesi, Orta Asya'nın kazanımlarının artması ve yüksek oranda sağlanması demektir.

Dr. Emrah KAYA
ANKASAM
Orta Asya Uzmanı

Ayrıca çok yönlü-vektörlü dış politika aracılığıyla Orta Asya devletleri, dünyadaki güç merkezleri arasındaki sert rekabet süreçlerine dahil olmadıkları için barışçıl aktörler olarak bilinmekte ve güvenilir partnerler şeklinde algılanmaktadır. Bu durum, bölgeye yapılan yatırımların hız kazanmasını sağlamıştır. Ayrıca bölgedeki refah ve istikrar güçlendikçe devletler, yakın çevreleriyle olan ilişkilerini yoğunlaştırma noktasında da bir irade benimsemiştir. Bu bağlamda dünya üzerinde güç ve üretim merkezlerinin değişmesi sürecinde bile Orta Asya devletleri, yeni merkezlerle olan ilişkileri güçlendirme imkanı kazanmıştır.

Son dönemde dünya siyasetinde yükselişe geçen devletler arasında Hindistan'dan Pakistan'a, Singapur'dan Güney Kore'ye kadar birçok aktör sayılabilir. Lakin Orta Asya için öncelikli devletler arasında Güney Asya'da bulunan Pakistan ve Hindistan'ın bulunduğunu söylemek mümkündür. Söz konusu devletler; ekonomik, ticari, güvenlik ve jeopolitik başta olmak üzere birçok konuda Orta Asya için önemli kazanımlar sağlayacak stratejik ortaklardır.

Pakistan, Orta Asya devletlerinin denizlere ulaşması konusundaki en kısa güzergahlardan birini sunmaktadır. Ayrıca hayata geçirilmesi düşünülen Trans-Afgan Ulaştırma Koridoru, bir yandan Orta Asya'yı denizlere ulaştırırken; diğer taraftan Hindistan'a açılan bir kapıya dönüşme potansiyelini taşımaktadır.

Orta Asya devletlerinin amaçlarından biri de çeşitli pazarlara ulaşma noktasında fırsatlar yaratmak ve ticari ilişkiler geliştirmektir. Pakistan'ın 200 milyondan fazla nüfusu, önemli bir pazar anlamına gelmektedir. Ayrıca Pakistan'ın yüksek oranda enerji ihtiyacı vardır. Orta Asya ise söz konusu ülkeye enerji ihraç ederek, ekonomilerinin birbirini tamamlayan nitelik kazanmasını sağlayabilir.

Bu bağlamda Orta Asya devletleri ile Pakistan arasında geçmiş dönemlerden beri hayata geçirilmeye çalışılan TAPI, TAP ve CASA 1000 çeşitli projeler bulunmaktadır. Bununla birlikte yeni projelerin hayata geçirilmesi ve ilişkilerin güçlendirilmesine dair ortak bir irade sergilenmektedir. Bahse konu olan durum, bütün Orta Asya devletleri nazarında ortak bir irade olmakla birlikte Pakistan'dan da olumlu bir karşılık bulmaktadır. Zira taraflar arasındaki ticaret hacimlerinde yaşanan artış, bunun göstergesidir.

Hindistan ise hem Güney Asya'nın hem de Avrasya'nın yükselen güçleri arasındadır. Dünyanın en büyük beş ekonomisinden biri olması, bu ülkeyi önemli bir pazara dönüştürmektedir. Özellikle de Hindistan'ın artan enerji ihtiyacı ile Orta Asya'nın yeraltı zenginlikleri, birbirini tamamlamaktadır. Diğer taraftan Orta Asya, Hindistan'la olan bağlarını güçlendirmek için çeşitli temaslar gerçekleştirmektedir. Bu anlamda Hindistan gibi bir devletle kurulan ilişkilerin çok yönlü-vektörlü dış politikaya dinamizm katacağı aşikardır.

Orta Asya devletleri ile Hindistan arasında bulunan jeopolitik engeller, tarafların köklü ilişki geliştirmesini engellemiştir. Günümüzde Hindistan, Uluslararası Kuzey-Güney Ulaştırma Koridoru (INSTC) çerçevesinde Orta Asya'ya ulaşabileceği bir hat inşa etmeye çalışmaktadır. Ayrıca devletlerin ilişkilerini derinleştiren bir başka faktör de bölgesel güvenlidir. Orta Asya devletleri, Pakistan'la olduğu kadar Hindistan'la da Afganistan merkezli güvenlik tehditlerine karşı birlikte hareket etmektedir. Bölgedeki radikal terör örgütlerinin varlığına karşı devletlerin müşterek hareket etmesi, ilişkilerin çok boyutlu bir özellik kazanmasını sağlamaktadır.

Sonuç olarak Orta Asya devletleri, izledikleri çok yönlü-vektörlü dış politika ile Asya'nın ve hatta Avrasya'nın merkezine dönüşmektedir. Bağımsızlık sonrası süreçte küresel aktörlerle kurulan ilişkiler, öncelikli bir hal alırken; güç ve üretim merkezlerinin değişmesiyle bölge devletleri de yakın çevresiyle kurduğu ilişkilere daha fazla önem vermeye başlamıştır. Bu bağlamda Güney Asya devletlerinin öne plana çıktığı görülmekte ve coğrafi bağların geliştirilmesi için çeşitli projeler hayata geçirilmektedir. Bu amaçla Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Tacikistan ve Türkmenistan ile Pakistan ve Hindistan'la ekonomik, ticari, güvenlik, siyasi ve kültürel bağlar güçlendirilmeye çalışılmaktadır. İlişkilerin yoğunlaştırılması, Orta Asya'nın olduğu gibi Güney Asya'nın da kazanımlarının artması demektir.

ANKASAM ANALİZ

Lukaşenko'nun Çin Ziyareti ve Minsk-Pekin Hattında Derinleşen İlişkiler

Belarus Cumhurbaşkanı Alexander Lukaşenko'nun 2020 senesinden beri Batı tarafından izolasyona tabi tutulması, Minsk yönetimini dış politikada yeni arayışlara yöneltmiştir. Zira Belarus, 2020 yılından bu yana yaptırımlarla yüzleşmektedir. Ayrıca Belarus'a yönelik Batı yaptırımları, 24 Şubat 2022 tarihinde başlayan Rusya-Ukrayna Savaşı'nın ardından daha da artmıştır. Bu durumda Belarus'un savaş karşısındaki tutumu belirleyici olmuştur.

Bu bağlamda Belarus, özellikle de yaptırımların üstesinden gelebilmek amacıyla Rusya ve Çin gibi aktörlerle olan münasebetlerini derinleştirmeye başlamıştır. Bununla birlikte Minsk yönetimi, Pekin gibi dünyada siyasi ve ekonomik alanlarda öncü olan bir ülkeyle ilişkilerini geliştirerek, ülkeye hem yatırım çekmeyi amaçlamakta hem de Batı tarafından maruz kaldığı yaptırımları hafifletmeyi hedeflemektedir.

**Cemal Ege
ÖZKAN**

ANKASAM Avrasya
Araştırma Asistanı

Bu kapsamda Lukaşenko'nun 28 Şubat 2023 tarihinde Çin'e gerçekleştirdiği ziyaret, iki ülke arasındaki bağların daha da geliştirilmesi açısından önemlidir. Lukaşenko, gerçekleştirdiği ziyaret sırasında Çin tarafından ortaya atılan 12 maddelik barış planına desteğini sunmuştur.

Öte yandan Çin Dışişleri Bakanlığı, taraflar arasındaki bağların "her koşulda dostluk ve kapsamlı stratejik işbirliğine" dayalı olduğuna dikkat çekmiştir. Mevzubahis terim, Çin'in nadir kullandığı bir niteleme olup; Belarus dışında yalnızca Pakistan için kullanılmaktadır. Bu husus, Belarus'un Çin'in uluslararası ilişkiler hiyerarşisinde, Rusya'nın hemen altında çok üst sıralarda yer aldığı anlamına gelmektedir.[1]

Bu tespitten hareketle, Minsk ile Pekin arasındaki ilişkilerin çok boyutlu bir çerçevede geliştiği ileri sürülebilir. Nitekim Lukaşenko'nun bahse konu olan ziyareti sırasında Çin Devlet Başkanı Şi Cinping, Belarus ile Çin arasındaki dostluğu "yıkılmaz" olarak nitelendirmiştir. Ayrıca Cinping, istikrarsızlıklar ve belirsizliklerle dolu bir uluslararası konjonktürde Çin'in iki ülke arasındaki ilişkilerin sağlıklı ve istikrarlı bir şekilde gelişmesini yüksek düzeyde teşvik etmek amacıyla Belarus'la birlikte çalışmaya hazır olduğunu dile getirmiştir.[2]

Tüm bunlarla birlikte Cinping ve Lukaşenko, "her koşulda dostluk ve kapsamlı stratejik işbirliği"nin daha da geliştirilmesi hususunda ortak bir bildiri imzalamış ve ticaret, sanayi, tarım, gümrük, bilim ve teknoloji, sağlık, turizm, spor alanlarında çok sayıda ikili işbirliği belgesini de hayata geçirme hususunda anlaşmıştır.[3] Nitekim Lukaşenko'nun ziyareti sırasında Belarus ile Çin arasında imzalanan anlaşmaların değeri 3,5 milyar dolardır.[4]

Bu bağlamda Lukaşenko'nun ziyareti, iki ülke arasındaki işbirliğinin teyit edilmesi ve bağların daha üst seviyelere çıkarılması bakımından mühim bir dönüm noktası olmuştur. Çünkü Belarus'un bilhassa Batı yaptırımlarına maruz kaldığı bir konjonktürde Pekin, Minsk'le ekonomik ve siyasi bağlarını derinleştirme noktasında tereddüt etmemiştir.

Öte yandan Çin'in Belarus'a yönelik ilgisini arttıran bir başka husus da Kuşak ve Yol Girişimi'yle ilintilidir. Çünkü Minsk ile Pekin arasında Kuşak ve Yol Girişimi çerçevesinde bir ortaklık geliştirildiği bilinmektedir. Belarus, 2013 yılında Çin tarafından ilan edilen Kuşak ve Yol Girişimi'nin ilk katılımcılarından biridir ve son iki yılda taraflar arasındaki ticaret, yılda %33 artarak 5 milyar doları aşmıştır.[5]

Bununla birlikte Çin'in Belarus'a yönelik yatırımları, Minsk'in en büyük müttefiki olan Moskova'yı da rahatlatmaktadır. Zira Rusya, 24 Şubat 2022 tarihinde Ukrayna'ya karşı başlattığı işgal sonrasında bölgede sıkışmış vaziyettedir. Bu anlamda Rusya'nın Çin ile Belarus arasındaki olumlu gelişmelerden hoşnut olduğu iddia edilebilir.

Diğer taraftan Belarus, bilhassa jeopolitik konumu sebebiyle Çin'in Kuşak ve Yol Girişimi'nde önemli bir bileşendir. Çin-Batı Avrupa ticaretindeki sekiz demiryolu konteyner rotası Belarus'tan geçmekte ve bahsi geçen rota, kargonun Çin ile Almanya arasında çok daha hızlı hareket etmesine olanak sağlamaktadır. Ayrıca Çin'in Belarus'un ilk üç ticaret ortağından biri olması da taraflar arasındaki özel ilişkinin boyutunu göstermektedir.[6] Bu bakımdan Belarus'un Çin açısından Asya-Avrupa bağlantısının sağlanması konusunda kilit bir aktör olarak değerlendirildiği söylenebilir.

Sonuç olarak Belarus-Çin hattındaki ilişkilerin ilerleyen süreçte daha da ivme kazanacağı öne sürülebilir. Zira Belarus, Çin tarafından Kuşak ve Yol Girişimi'nin önemli bir bileşeni olarak kabul edilmektedir. Özellikle de taraflar arasında Kuşak ve Yol Girişimi temelinde gelişen bir işbirliğinden bahsedilebilir. Bu husus, Pekin'in Minsk'e olan ilgisini arttıran en temel etkidir.

[1] "China and Belarus Express 'Extreme Interest' in Ukraine Peace", BBC, <https://www.bbc.com/news/world-asia-64809777>, (Erişim Tarihi: 21.03.2023).

[2] "China's Xi Heralds 'Unbreakable' Friendship with Belarus, an Ally of Russia", NPR, <https://www.npr.org/2023/03/01/1160309060/china-belarus-xi-jinping-russia-ally-lukashenko-meet>, (Erişim Tarihi: 21.03.2023).

[3] Aynı Yer.

[4] "Aleksandr Lukashenko Concludes State Visit to China", President of the Republic of Belarus, <https://president.gov.by/en/events/zavershilsya-gosudarstvennyy-vizit-aleksandra-lukashenko-v-kitayskuyu-narodnuyu-respubliku-1677744000>, (Erişim Tarihi: 21.03.2023).

[5] "China Rolls out the Red Carpet for Key Putin Ally as US Warns Against Aiding Russia's War", CNN, <https://edition.cnn.com/2023/02/28/china-belarus-lukashenko-visits-beijing-china-xi-jinping-intl-hnk/index.html>, (Erişim Tarihi: 21.03.2023).

[6] "Belt and Road Initiative: The Role of Belarus", HKTDC Research, <https://research.hktdc.com/en/article/MzgzMDEyODc4>, (Erişim Tarihi: 21.03.2023).

ANKASAM ANALİZ

AUKUS Paktı Bağlamında Hint-Pasifik'te İttifak Arayışları

AUKUS Paktı, Amerika Birleşik Devletleri (ABD), Avustralya ve Birleşik Krallık arasında gerçekleştirilen ve teknolojik girişimleri içerisinde barındıran bir güvenlik anlaşmasıdır. Bu üç ülkenin bir araya gelerek ortaya koyduğu tasar, Çin kaynaklı "tehditlerden" korunmak amacıyla

ortaya konulmuştur. İlk etapta 2021 yılında gündeme gelen AUKUS Paktı'nın nükleer denizaltı üretimine dair anlaşması ve Avustralya'ya üç adet nükleer denizaltının ABD'den temin edilmesine dair açıklamalar, pakıtın güvenlik boyutunu gözler önüne sermiştir.

Mahmut Melih BOSTANCI

Hatırlanacağı üzere AUKUS Paktı, ilk gündeme geldiği dönemde birçok tartışmayı da beraberinde getirmiştir. Söz konusu dönemde, 2016 yılından itibaren Avustralya'yla dizel yakıtı sahip bir denizaltı üretimine dair anlaşmaya sahip olan Fransa, ABD ve Avustralya'nın habersiz anlaşması nedeniyle büyükelçiliklerini ülkelerden geri çektiler. Bunun altında yatan neden ise müttefiklerin gizli anlaşmalar yapmasının doğru bulunmamasıdır. Bu anlaşmaya da en büyük tepkiyi beklediği üzere Çin vermiştir.

Pekin yönetimi yaptığı açıklamalarda bu durumun bir düşüncesizlik ve ayrımcılık olduğunu ve ABD'nin müttefikleriyle birlikte Soğuk Savaş zihniyetini sürdürdüğünü belirtmiştir. Bu açıklamalardan da anlaşılacağı gibi Pekin, ABD'nin ittifaklar aracılığıyla yürüttüğü stratejinin farkındadır. Bu süreçten etkilenen bir diğer oluşum ise Fransa'nın da içerisinde yer aldığı Avrupa Birliği'dir (AB). AB, bu anlaşmanın taraflarından gizli yapıldığını ve durumun AB'nin kendi başının çaresine bakması gerektiği çıkarımıyla eşleştirdiğini dile getirmiştir.

Öte yandan dünyada denizcilik ve denizlerde hakimiyet devletlerin konumunu belirleyen en önemli unsurlardan biri olarak değerlendirilmektedir. Dolayısıyla Hint-Pasifik Bölgesi'nde Çin'in artan nüfuzu, ABD'yi böyle bir anlaşmaya yönlendirmiş görünmektedir. En azından tarafların yaklaşımı, bunu ortaya koymaktadır.

Belirtmek gerekir ki; anlaşma, yalnızca nükleer denizaltılarının Avustralya limanlarında konuşlandırılmasıyla sınırlı değildir. Anlaşmanın içeriği incelendiğinde; yapay zekâ, siber güvenlik ve kuantum endüstrisinin de ön plana çıktığı söylenebilir. Bu çalışmaların arkasında başta yapay zeka konusunda Çin'in kat ettiği yol olmak üzere çeşitli faktörler etkili olmuştur. Çin'in gelişen teknolojisi, uzay yarışında kendine bir yol çizmesi ve demografik potansiyeli, ABD tarafından tehdit olarak algılanmaktadır. Bu yüzden de Washington yönetimi, ittifaklar aracılığıyla Çin'i sınırlandırma arzusu içerisindedir.

Pekin yönetimi ise ABD'nin uyguladığı çevreleme stratejisinden rahatsızlık duymaktadır. Zira Çin, artan ekonomik gücü ve denizlerdeki etkinliğiyle jeopolitik kazanımlar elde etme arzusunda. Çin'in diyalog geliştirmeye özen gösterdiği Afrika, Ortadoğu ve Avrupa gibi bölgelerin güvenliği de genellikle ABD tarafından sağlanmaktadır. Fakat son dönemde gerek Rusya-Ukrayna Savaşı'nda gerekse de Suudi Arabistan-İran normalleşme sürecinde Çin, barış yapıcı aktör olarak konumlanmaktadır. Bu da ABD ve NATO müttefiklerini rahatsız edebilecek bir durumdur. Buna rağmen AUKUS Paktı, AB'ye karar mekanizması konusunda daha özerk hareket etmesi gerektiğini göstermiştir.

Bahse konu olan durum, Fransa Cumhurbaşkanı Emanuel Macron'un Çin'e gerçekleştireceği ziyaretten sonra daha somut mesajlar halini alabilir. AB'nin en güçlü ülkelerinden olan Fransa'nın Çin'le teknolojik alanlarda işbirliği geliştirmesi, diğer AB ülkelerini de bu sürece dahil edebilir. Yani AUKUS'tan zararlı çıkan Fransa, Çin'le ilişkilerini geliştirmek suretiyle AB'yi de Hint-Pasifik ekseninde ABD'den daha özerk politikalar üreten bir aktöre dönüştürebilir.

Neticede AUKUS; ABD, Avustralya ve Birleşik Krallık arasındaki ilişkileri güçlendirmiştir. Bu ittifak, ABD'nin bölgede müttefikler aracılığıyla Çin'i çevreleme stratejisinin bir çıktısıdır. Fakat gelişmeler, Fransa başta olmak üzere AB'yi devre dışı bırakabilir. Bu da Avrupalı aktörleri Çin'e yakınlaştırabilir.

ANKASAM ANALİZ

Finlandiya ile Rusya Arasında Sınır Gerilimi

24 Şubat 2022 tarihinde başlayan Rusya-Ukrayna Savaşı, Rusya'nın Avrupa'daki en büyük sınırdışı olan Finlandiya'da güvenlik endişelerine yol açmıştır. Bu sorun, Rusya'nın devam eden savaştan dolayı ilan ettiği seferberlik nedeniyle ülkeden ayrılmak isteyen Rus vatandaşlarının oldukça rahatça erişebileceği Finlandiya'yı tercih etmesinden kaynaklanmaktadır. Öte yandan sınır güvenliği ihlaline karşı alınan ilk önlem, Finlandiya'nın Rusya vatandaşlarına getirdiği vize uygulaması ve ülkeye giriş kısıtlamaları olmuştur. Söz konusu uygulamalar, Finlandiya Hükümeti'nin 23 Eylül 2022 tarihli basın bülteniyle duyurulmuştur.[1]

Ülkenin sınır güvenliğinden sorumlu kurum olan Finlandiya Sınır Koruyucuları'nın 29 Eylül 2022 tarihinde yayımladığı basın bülteninde Finlandiya'nın doğusunda yer alan ve Rusya'yla paylaşılan sınırdaki ihlallerin arttığı, bu nedenle eskiden ve yaban hayvanlarının geçişine engel olmak amacıyla konulmuş olan ahşap çitlerin yerine yeni bir bariyer ihtiyacının ortaya çıktığı vurgulanmıştır. Üstelik 1.340 km uzunluğundaki doğu sınırının tümü üzerinde yeni bir bariyer tasarlanmadığı; yüz milyonlarca avroya mal olacağı düşünülen bu yeni bariyerin 130 ile 260 km'lik bir hatta uygulanacağı, teknik ve teknolojik ekipmanlarla destekleneceği, projenin hayata geçmesinin dört yılı bulabileceği belirtilmiştir.

Cihan ÇALIK

Ayrıca projenin gerçekleşmesi hususunda Finlandiya Hükümeti'nin desteğinin ve onayının gerektiğinden de bahsedilmiştir.[2]

Bununla birlikte Helsinki yönetimi, söz konusu proje için 2022 yılı bütçesinden 6 milyon avro ayırabilmiş, 2023 yılı bütçesinden de 139 milyon avro tutarında bir finansman yaratmayı düşündüğünü beyan etmiştir.[3] Böylece proje için finansman bulan Finlandiya Sınır Koruyucuları, mevzubahis projenin uygulanması noktasında Imarta'yı pilot bölge olarak seçmiş; malzeme tedariği ve bariyer imalatı sürecinin 2023 yılının ilkbaharında başlayacağını, 18 Kasım 2022 tarihli basın bülteniyle duyurmuştur.[4]

Ayrıca yapılan açıklamada, ilk defa bariyerin teknik özellikleri ve uygulamasıyla ilgili bilgiler de aktarılmıştır. Imarta Sınır Kapısı'nın her iki tarafına da üçer km boyunca inşa edilecek bariyerin üç metre yüksekliğe sahip olacağından, bariyere on metre mesafedeki ağaçların kesilmesiyle bir yol açılacağından, gerekli görülen noktalara aydınlatmalar ve sesli ikaz sistemleri konulacağından bahsedilmiştir. Bariyerin 50 yıl, teknik ve teknolojik izleme ekipmanların ise 10 yıl ömrü olduğuna dikkat çekilmiştir.[5]

Diğer taraftan Finlandiya Sınır Koruyucuları'nın 28 Şubat 2023 tarihinde yayımladığı basın bülteninde, proje alanındaki ağaçların sökülme çalışmalarının başladığı ifade edilirken; 2023 yılının Mart ayı itibarıyla yol ve bariyer inşaatına başlanacağı ve ardından teknik ve teknolojik izleme ekipmanların bariyer üzerine konuşlandırılacağı ifade edilmiştir. Bu altı km'lik pilot uygulamanın 2022 yılının Haziran ayında bitirileceğini de açıklayan Finlandiya Sınır Koruyucuları, proje sahasındaki mülk sahiplerinin olası zararlarının tazminiyle alakalı da bilgilendirme yapmış ve bariyerle ilgili çevresel etki değerlendirmesi raporu hazırlanması üzerinde durduklarını da dile getirmiştir. Dahası 14 Mart 2023 tarihinde Pelkola Sınır Kapısı'nda bir basın açıklaması olacağı da duyurulmuştur.[6]

Finlandiya Sınır Koruyucuları'na tahsis edilen 139 milyon avroluk bütçenin yaklaşık 70 km uzunluğunda bir bariyer inşa edilmesi için kaynak yaratacağı tahmin edilmektedir. 2023-2025 yılları arasında önemli geçiş güzergahları olarak tespit edilen noktalarda inşa edilecek bariyerin 55 km'lik kısmının Güneydoğu Finlandiya'da, yedi km'lik kısmının Kuzey Karelya'da ve beş km'lik kısmının ise Kainuu ile Laponya arasında bölgede yer alacağı ifade edilmiştir.[7] Bu noktada belirtmek gerekir ki; Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO) Genel Sekreteri Jens Stoltenberg'in 28 Şubat 2023 tarihinde NATO'ya katılma sürecinde olan Finlandiya'nın başkenti Helsinki'ye düzenlediği resmî ziyaret oldukça anlamlıdır. Stoltenberg, ziyareti esnasında Finlandiya Cumhurbaşkanı Sauli Niinistö ve Finlandiya Dışişleri Bakanı Pekka Haavisto'yla bir araya gelmiştir. Ayrıca Finlandiya

Başbakanı Sanna Marin, Danimarka Başbakanı Mette Frederiksen, Norveç Başbakanı Jonas Gahr Støre ve İsveç Sosyal Demokrat Partisi lideri Magdalena Andersson'la birlikte İskandinav İşçi Hareketi (SAMAK) İskandinav Zirvesi İşbirliği Komitesi Toplantısı'na katılan Stoltenberg, burada gerçekleştirdiği konuşmasında şu ifadeleri kullanmıştır:[8]

"Bu savaşın ne zaman biteceğini bilmiyoruz ama bittiğinde tarihin kendini tekrar etmemesini sağlamalıyız. Putin, Avrupa güvenliğini ortadan kaldırmaya devam edemez. Soğuk Savaş'ın sonunda, bu odadaki çoğumuz Rusya'yla daha iyi bir ilişki kurabileceğimize inandık. Ancak Putin, işbirliği ve diyalogdan uzaklaşmayı seçti. Küresel güvenliğin temel ilkelerini paramparça etti ve komşu ülkelere saldırdı. NATO, bölgedeki varlığını artırdı. Artık beraber hareket ediyor ve daha fazla tatbikat yapıyoruz. Birçok müttefik, Finlandiya ve İsveç'e güvenlik garantileri verdi. Bu nedenle güvenliğinizi tehdit edilirse, NATO müttefiklerinin harekete geçmemesi düşünülemez."

Sonuç olarak Finlandiya'nın sınır güvenliğindeki yeni gelişmelerin salt yasadışı göç hareketlerini engellemeye yönelik bir gelişme olarak değerlendirilmesi eksik bir okuma olacaktır. Sınır inşa edilecek bariyer, NATO ile Rusya arasındaki hayali sınırın derinleştiğini göstermektedir. Bu bariyerin sadece Finlandiya ve Rusya arasında değil; iki kutup arasında yükseldiği de öne sürülebilir.

[1] "President and Ministerial Committee on Foreign and Security Policy Discuss the Effects of Russia's War and Partial Mobilisation on the Assessment of Russian Tourists", Valtioneuvoston Viestintäosasto, <https://valtioneuvosto.fi/en/-/10616/president-and-ministerial-committee-on-foreign-and-security-policy-discuss-the-effects-of-russia-s-war-and-partial-mobilisation-on-the-assessment-of-russian-tourists>, (Erişim Tarihi: 12.03.2023).

[2] "The Finnish Border Guard's Plan for the Fence on the Eastern Border Has Been Completed", Rajavartiolaitos, <https://raja.fi/en/-/the-finnish-border-guard-s-plan-for-the-fence-on-the-eastern-border-has-been-completed>, (Erişim Tarihi: 12.03.2023).

[3] "Finland to Spend \$143 Million on Russia Border Fence", Reuters, <https://www.reuters.com/world/europe/finland-spend-143-million-russia-border-fence-2022-11-17/>, (Erişim Tarihi: 12.03.2023).

[4] "A Pilot of the Eastern Border Barrier Fence to be Built in Imatra", Rajavartiolaitos, <https://raja.fi/en/-/a-pilot-of-the-eastern-border-barrier-fence-to-be-built-in-imatra>, (Erişim Tarihi: 12.03.2023).

ANKASAM ANALİZ

Kişida'nın Yeni Delhi Ziyareti ve Hint-Pasifik'in Geleceği

Japonya Başbakanı Fumio Kişida, 20 Mart 2023 tarihinde Hindistan Başbakanı Narendra Modi'nin resmi davetlisi olarak Yeni Delhi'ye iki günlük bir ziyaret gerçekleştirmiştir. Modi'yi 2023 yılının Mayıs ayında Hiroşima'da yapılacak G-7 Zirvesi'ne davet eden Kişida, ayrıca bu ziyaret esnasında yeni bir "Hint-Pasifik Girişimi Eylem Planı" da açıklamıştır.[1] Çin Devlet Başkanı Şi Cinping'in Moskova ziyaretiyle eşzamanlı olarak gerçekleşen bu temaslar, bölgesel ve küresel kutuplaşmanın önemli bir göstergesi olarak kabul edilebilir. Hindistan ve Japonya'nın 2023 senesinin Ocak ayında ortak hava tatbikatları düzenlemesi, Çin'in iki yönden de kuşatılması

olarak yorumlanmıştır. İki ülke, 2012 yılından beri ortak deniz tatbikatları yapmasına rağmen hava alanındaki bu manevralar, bir ilk olmuştur. Anlaşılabileceği üzere Hindistan; kara, deniz ve hava sahasındaki kurallara dayalı düzeni korumak adına Japonya gibi müttefikleriyle tatbikatlarına hız vermiştir. Bu, Hindistan'ın Çin'e yönelik bir meydan okuması olarak da yorumlanabilir. Halbuki Pekin, sınırdaki gerginlik nedeniyle Yeni Delhi'den böyle bir hamle beklememekteydi. Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) hem Japonya'ya hem Hindistan'a yapmış olduğu baskılar sonucunda Çin'in çevrelenmesi tamamlanmak üzeredir. Yakın zamanda Güney Kore'nin Japon-

Dr. Cenk TAMER
ANKASAM
Asya-Pasifik
Uzmanı

ya'yla olan tarihi sorunlarını çözmesi de Çin'in kuşatılma sürecini hızlandırmıştır.

Hatırlatmak gerekirse, Hindistan'ı Dörtlü Güvenlik Diyalogu'na (QUAD) katılmaya ikna eden de Japonya'dır. Bir önceki Japonya Başbakanı Şinzo Abe, Hindistan'ın bu oluşumda yer alması için özel çaba sarf etmiştir. Yeni Delhi ise Moskova'yı karşısına alma pahasına QUAD'a girmeyi kabul etmiştir. Burada Japonya'nın önemli bir misyon üstlendiği açıktır. Bu görev; komşu devletleri Çin ve Rusya karşıtı eksene dahil etmektir. Günümüzde Japonya, söz konusu misyonunu ilerletebilmek adına tarihi bir fırsat bulduğunu düşünmektedir. Çünkü Japonya, G7'nin ve Hindistan da G20'nin dönem başkanıdır. G7 ile G20 arasında uyumun sağlanması, Çin ve Rusya'ya karşı mücadelede Japonya'ya avantaj sağlayacaktır.

Yeni Delhi ziyareti esnasında Kişida, Rusya'ya karşı daha geniş ve daha güçlü bir koalisyon oluşturmak amacıyla Hindistan'dan yardım istemiştir.[2] Başka bir ifadeyle Tokyo, Yeni Delhi'yi küresel demokrasi eksenine ile Moskova arasında seçim yapmaya zorlamaktadır. Kritik enerji ve silah ticareti nedeniyle Moskova'ya açık cephe almak istemeyen Yeni Delhi, buna rağmen Ukrayna Krizi, Çin ve Rusya gibi küresel zorluklara karşı Tokyo'yla dayanışma içerisinde olmaya çalışmaktadır. Örneğin G20 toplantıları esnasında Hindistan, sonuç bildirgesinde Rusya-Ukrayna Savaşı'nın kınanması için özel çaba sarf etmiştir.

Japonya, G20 toplantılarında oluşacak konsensusun G7 Zirvesi'nin başarısını arttıracak olduğunu düşünmektedir. Fakat Tokyo'nun baskıları sonucunda Yeni Delhi'nin Moskova'ya açık cephe alması pek mümkün değildir. Fakat Çin'le mücadele noktasına her iki ülke de hemfikirdir. Japonya-Çin rekabetini bir kenarda tutarsak Hindistan'ın bölgesel kutuplaşmaya yol açacak hamlelerde bulunması sürpriz bir gelişmedir. Bu anlamda Hindistan'ın Rusya'ya ağırlık vermek yerine Japonya, Avustralya ve diğer Amerikan müttefiklerine askeri desteğini arttırması, Çin'in kaçınılmaz olarak Rusya'yla ittifak kurmaya yöneltmektedir. Kısacası Hindistan-Japonya yakınlaşması, Çin'in yalnızlaşmasına ve Rusya'yla yeniden ittifak kurmasına yol açmaktadır.

Yeni Delhi'deki temasları esnasında Kişida, "Hint-Pasifik'in Geleceği" başlıklı bir konuşma yapmış ve bu konuşma metni, Japonya Dışişleri Bakanlığı'nın sitesinde yayımlanmıştır.[3] Hindistan'ın "vazgeçilmez partner" olarak nitelendirildiği vizyon belgesinde, Japonya'nın "Özgür ve Açık Hint-Pasifik'e olan güçlü desteği vurgulanmıştır. Buna göre, uluslararası arenada işbirliği ve bölünmenin iç içe geçtiği bir süreç yaşanmaktadır. Kurallara

dayalı düzenin devam etmesi veya yıkılması arasında kritik bir yol ayrımına gelinmiştir.

Dünya ülkeleri, savaşı desteklemek ya da barışı savunmak arasında bir tercihe doğru itilmektedir. Güç dengeleri değişirken; Hindistan'ın bu anlamdaki yükselişi de dikkat çekmektedir. Japonya ve Hindistan, özgür, açık ve kurallara dayalı uluslararası düzeni sürdürmek ve güçlendirmek amacıyla tarihi bir sorunluğa sahiptir. G7 ve G20 dönem başkanlıkları, dünya ülkelerini barış ve refah yoluna sevk edebilmek adına önemli fırsatlardır. Bu birliktelik, uluslararası statükonun ayrılmaz parçası olarak görülen devletlerin ulusal egemenliklerine ve toprak bütünlüklerine desteği ifade etmektedir. Japonya, bunun karşısına Rusya'ya ve muhtemel olarak Çin'i yerleştirmektedir.

Cinping'in Moskova'ya gittiği bir süreçte Kişida, önce Hindistan'a ve ardından Ukrayna ve Polonya'ya ziyaret gerçekleştirmiştir. Japonya, özgür ve açık dünya düzenini savunmak için güçlü bir irade ve kararlılık göstermektedir. Bu ziyaretler, ABD ve İngiltere liderliğindeki demokrasi eksenine verilen güçlü desteği ifade etmektedir.

Hint-Pasifik'teki demokrasi ittifakının önde gelen savunucuları ise Japonya ve Hindistan'dır. Kişida, bu işbirliğinin "dört sütunun" olduğundan bahsetmiştir. Bunlar; barış ve refah ilkelerine bağlı kalmak, bölgesel sorunlara Hint-Pasifik çözümleri üretmek, çok katmanlı bağlantılar kurmak ve güvenlik işbirliğini denizlerden hava sahasına doğru genişletmektir. Ayrıca Japonya, 2030 yılına kadar Hint-Pasifik Bölgesi'nde 75 milyar dolardan fazla kamu ve özel fonu altyapıya seferber edeceğini duyurmuştur.

Sonuç olarak Japonya, vazgeçilmez bir ortak olarak Hindistan'la birlikte bölgeye yönelik bir açılım yapacağını belirtmektedir. G7 ve G20 arasındaki uyumun yakalanması, demokrasi ekseninin Rusya ve Çin'e karşı mücadelesinde kritik önem arz eden bir husus olarak düşünülmektedir. Dünyada "otoriter" ve "demokratik" devletler arasında yapay bir bölünme ve kendi aralarında işbirliği yaşanmaktadır. Japonya da Amerikan liderliğindeki demokrasi ittifakını güçlendirmek amacıyla Hindistan'la stratejik bir ortaklık inşa etmeye çalışmaktadır.

[1] "The Future of the Indo-Pacific", MFA Japan, <https://www.mofa.go.jp/files/100477791.pdf>, (Erişim Tarihi: 21.03.2023).

[2] "Kishida Looks to Convince India to Get Tough on Russia", Yahoo, <https://news.yahoo.com/japan-kishida-looks-convince-india-000000373.html>, (Erişim Tarihi: 21.03.2023).

ANKASAM ANALİZ

Çin Devlet Başkanı'nın Moskova Ziyareti: Çok Kutuplu Bir Yeni Dünya Düzeni Arayışı

Çin Devlet Başkanı Şi Cinping, 20-22 Mart 2023 tarihlerinde Moskova'yı ziyaret etmiştir. Söz konusu ziyaret, Pekin yönetiminin Rusya-Ukrayna Savaşı'nda arabuluculuk yapabileceğine ilişkin beklentiler hasebiyle uluslararası kamuoyu tarafından yakından takip edilmiştir. Zira Çin Dışişleri Bakanlığı, 24 Şubat 2023 tarihinde savaşın birinci yılı nedeniyle yayınladığı bildiriye Pekin'in arabulucu aktör olarak konumlanabileceği mesajını vermiştir.[1]

Nitekim bahsi geçen bildiriye Pekin yönetimi, bir yandan Ukrayna'nın toprak bütünlüğüne ve egemenliğine vurgu yaparken; diğer taraftan da Rusya'ya uygulanan tek taraflı yaptırımları kınamış ve savaşın sona ermesinin önemine dikkat çekmiştir.

İşte bu hadiseden bir ay sonra Çin Devlet Başkanı'nın Moskova'yı ziyaret etmesi, arabuluculuk tartışmalarını gündeme taşımıştır. Üstelik Avrupalı aktörlerin de Şi'den böyle bir beklenti-

Dr. Doğan BAŞARAN
ANKASAM
AF-PAK Uzmanı

si vardır. Çünkü hem Almanya Şansölyesi Olaf Sholz'un hem de Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron'un Şi'den Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin'in üzerindeki nüfuzunu kullanmasını istediği bilinmektedir.

Mevzubahis beklentiye rağmen Şi'nin ziyareti sırasında verilen mesajlar, arabuluculuğun öncelikli tartışmalar arasında yer almadığına işaret etmektedir. Her ne kadar görüşmeler sırasında Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin, Şi'ye müzakerelere açık olduklarını belirtse[2] de ikilinin görüştüğü gün, Japonya Başbakanı Fumio Kişida'nın Kiev ziyareti gerçekleşmiş ve Kişida, Ukrayna Cumhurbaşkanı Vladimir Zelenski'yle bir araya gelmiştir.

Esasen bu gelişme, Pekin-Tokyo hattında yaşanan rekabetin Rusya-Ukrayna Savaşı'na da yansdığı şeklinde yorumlanabilir. Dahası Japonya'nın Kiev yönetimi tarafından da sıklıkla dile getirilen "demokrasiler ile otokrasiler" arasındaki mücadele anlatısına uygun bir şekilde konumlandığı da ifade edilebilir. Bu ise Amerika Birleşik Devletleri (ABD) Başkanı Joe Biden'ın "Demokrasiler Kulübü" inşa etme çabasıyla son derece uyumludur. Dolayısıyla Rusya-Ukrayna Savaşı üzerinden bloklaşmanın arttığı güncel konjonktürde, rekabetin ve kutuplaşmanın Japonya ve Çin bağlamında Asya-Pasifik'e de sirayet ettiği öne sürülebilir.

Tüm bu bilgiler nedeniyle Şi'nin ziyaretinde beklentileri karşılayacak düzeyde arabuluculuk mesaisinin yapılmadığı söylenebilir. Hatta Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin (UCM) Putin'in tutuklanmasına ilişkin kararından kısa bir süre sonra yapılan bu ziyaret, Çin Devlet Başkanı'nın Rus mevkidaşına verdiği bir destek olarak da okunabilir. [3] Üstelik bu desteğin çok daha önemli ve her iki taraf için de anlamlı bir boyutu bulunmaktadır. Bu da tek kutuplu dünya düzenine yükselen itirazdaki birlikteliktir.

Çok kutupluluk arayışları bağlamında iki lider arasında gerçekleşen görüşmede güçlü mesajların verildiği ifade edilebilir. Özellikle de Şi'nin Putin'le vedalaşırken "Dünyada 100 yıldır yaşanmayan değişiklikler yaşanıyor. Bu değişimi birlikte yöneteceğiz." demesi,[4] Şanghay İşbirliği Örgütü ve BRICS gibi yapılarda beraber hareket eden iki aktörün Amerikan liderliğine karşı işbirliğini sürdüreceğini gözler önüne sermiştir. Buna karşılık Putin'in de görüşme sırasında "BM, BMGK diğer kuruluşlarda daha adil ve demokratik çok kutuplu bir dünya düzeninin oluşturulması için dayanışma içinde çalışıyoruz" ifadelerini kullandığını hatırlatmakta yarar vardır.[5]

Aslında Pekin ile Moskova'nın çok kutupluluğa giden yolda farklı yöntemleri tercih ettiği ve bunun da taraflar arasında ayrışmaya sebebiyet verdiği bilinmektedir. Zira Rusya, uluslararası sistemde "büyük güç" statüsüne çatışmacı bir karakterle ulaşmak istemekte;

yani Gürcistan ve Ukrayna gibi ülkelere dönük müdahaleler vesilesiyle "büyük güç" olduğunu Batılı muhataplarına kabul ettirmeye çalışmaktadır. Buna karşılık Çin ise karşılıklı ekonomik bağımlılık vesilesiyle çok kutupluluğa geçiş yaşanmasını istemekte ve iktisadi yükselişini, özellikle de Kuşak ve Yol Girişimi çerçevesinde avantaja çevirmeye çalışmaktadır. Lakin ABD'nin ANZUS, QUAD ve AUKUS gibi ittifaklar aracılığıyla Çin'i çevreleme stratejisine hız vermesi ve bilhassa Tayvan konusunda provokatif hamlelerde bulunması, Pekin'i Moskova'yla yakınlaştırmaktadır.

Konuyu açmak gerekirse, bütün farklılıklara rağmen çok kutupluluk arayışları ve ABD'nin baskısı, Rusya-Çin hattındaki işbirliğini derinleştirmektedir. Bu noktada meselenin Asya-Pasifik boyutunun da bulunduğu görülmektedir. Dolayısıyla yukarıda bahsedilen Kişida'nın Kiev ziyareti tesadüf değildir. Çünkü Japonya, Rusya-Ukrayna Savaşı'nın ardından Moskova yönetimini hedef alan yaptırımlara açık destek vermiş ve Kuril Adaları Sorunu'nu; yani Rusya'ya olan ihtilaflarını gündeme getirmiştir. Pekin ise Tokyo'nun en önemli bölgesel rakibi konumundadır.

Moskova ile Pekin'in birlikte hareket etmesinde Asya-Pasifik'teki rekabetin etkili olduğu açıktır. Nitekim Rusya ile Çin'in dönem dönem Pasifik'te düzenlediği deniz tatbikatları da bunun çıktısı olarak nitelendirilebilir. Üstelik taraflar arasındaki yaklaşma, jeopolitik etkenlerle de sınırlı kalmamakta ve çok kutupluluk arayışları, enerji başta olmak üzere çeşitli alanlarda ekonomik işbirliğinin gelişmesi neticesini doğurmaktadır. Bu işbirliğinin Rusya'ya Batılı aktörler tarafından uygulanan yaptırımların ardından arttığı bilinmektedir. Elbette bu da Pekin'in doğrudan savaşın tarafı olmasa da Moskova'ya verdiği dolaylı desteği göstermektedir. Dahası taraflar arasındaki işbirliğinin daha da gelişeceği ifade edilebilir. Zaten liderler arasındaki görüşmede "Kapsamlı Ortaklık ve Stratejik İşbirliğinin Derinleştirilmesine Dair Ortak Bildiri"nin imzalanması[6] ve Şi'nin Putin'i Pekin'e davet etmesi de bunu teyit eder niteliktedir.[7]

Anlaşılabileceği üzere, "büyük güç" statüsünün Batı'ya kabul ettirilmesi noktasındaki yöntem farklılığına rağmen taraflar, ABD'nin baskısı çerçevesinde çok kutupluluk arayışları bağlamında bir araya gelmekte ve yeni bir dünya düzeni arayışını yüksek sesle dile getirmektedir. Bilhassa Güney Çin Denizi ve Tayvan özelinde Washington yönetiminin arttırdığı baskının Pekin ile Moskova arasındaki yaklaşmayı tetiklediği öne sürülebilir.

Kısaca özetlemek gerekirse, Putin'e ilişkin UCM kararından kısa bir süre sonra Moskova'yı ziyaret eden Şi, her ne kadar Ukrayna konusunda müzakerenin önemine dikkat çekmişse de zirvede öne çı-

kan konu, tarafların çok kutuplu dünya arzusuna yaptıkları vurgu olmuştur. Bu anlamda iki ülke arasındaki ilişkilerde birtakım sorunların bulunduğu yönündeki iddiaları da yalanlayacak nitelikte mesajların verildiği söylenebilir. Bu da Moskova-Pekin hattındaki işbirliğinin daha da gelişeceğini ve derinleşeceğini habercisi olarak yorumlanabilir.

[1] "China's Position on the Political Settlement of the Ukraine Crisis", FMPRC, https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/zxxx_662805/202302/t20230224_11030713.html, (Erişim Tarihi: 23.03.2023).

[2] "Xi Invites Putin to China in Show of Support as Moscow Talks Continue", The Guardian, <https://www.theguardian.com/world/2023/mar/21/putin-xi-talks-moscow-japanese-pm-to-ukraine>, (Erişim Tarihi: 23.03.2023).

[3] "China's Xi Stresses Close Ties with 'Dear Friend' Putin During His First Visit to Russia Since Ukraine Invasion", CNN, <https://edition.cnn.com/2023/03/20/europe/xi-putin-china-russia-visit-monday-intl-hnk/index.html>, (Erişim Tarihi: 23.03.2023).

[4] Aynı yer.

[5] "Moskova'da Tarihi Mesaj... Çinli Lider Dünyaya İlan Etti! 'Batı'da Alarm Zillerinin Çalmasına Neden Olacak", Hürriyet, <https://www.hurriyet.com.tr/dunya/moskovadan-tarihi-mesaj-cinli-liderin-dunyaya-ilan-etti-batida-alarm-zillerinin-calmasına-neden-olacak-42238259>, (Erişim Tarihi: 23.03.2023).

[6] "Çin Devlet Başkanı Şi Cinping, Moskova'dan Ayrıldı", CNN Türk, <https://www.cnnturk.com/dunya/cin-devlet-baskani-si-cinping-moskovadan-ayrildi>, (Erişim Tarihi: 23.03.2023).

[7] "Xi Invites Putin...", a.g.m.

BASINDA ANKASAM

28 Mart 2023

22 Mart 2023 tarihinde Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi'nde (ANKASAM) Özbekistan'ın Ankara Büyükelçiliği'nde görev yapan diplomatlar ile ANKASAM uzmanları arasında düzenlenen "Özbekistan'da Reformlar ve Yeni Anayasa Referandumu" başlıklı yuvarlak masa toplantısına Perepost.uz'de yer verildi.

Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (ANKASAM) bünyesinde faaliyet gösteren ve uluslararası hakemli dergi olan Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi'nin son sayısı yayımlanmıştır. Academic Keys, ASOS Index, CEEOL, Cite Factor, DRJI, Index Copernicus, İdeal Online, Research Bible, Sindex ve TÜBİTAK DERGİPARK veri tabanları tarafından taranan dergimize aşağıdaki bağlantı üzerinden ulaşabilirsiniz.

ULUSLARARASI KRİZ VE SİYASET ARAŞTIRMALARI DERGİSİ CİLT VI , SAYI II

BÖLGESEL ARAŞTIRMALAR DERGİSİ

Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (ANKASAM) bünyesinde faaliyet gösteren ve uluslararası hakemli dergi olan Bölgesel Araştırmalar Dergisi'nin son sayısı yayımlanmıştır. Academic Keys, ASOS Index, CEEOL, Cite Factor, DRJI, Index Copernicus, İdeal Online, Research Bible, Sindex ve TÜBİTAK DERGİPARK veri tabanları tarafından taranan dergimize aşağıdaki bağlantı üzerinden ulaşabilirsiniz.

ANKASAM BÖLGESEL ARAŞTIRMALAR DERGİSİ CİLT VI , SAYI II

